

OPASNOST, IZMIŠLJENA PRIJETNJA ILI ZAVJERA? MEDIJI, POLITIKA I ODNOS PREMA PANDEMIJI BOLESTI COVID-19 I ODGOVORU NA NJU U HRVATSKOJ

Andrija Henjak :: Bartul Vuksan-Ćusa

IZVORNI ZNANSTVENI RAD / DOI:10.20901/ms.15.29.2 / PRIMLJENO:7.12.2023.

SAŽETAK Rad istražuje koji činitelji oblikuju odnos građana prema bolesti COVID-19, ocjenu mjera poduzetih protiv bolesti te povjerenje u nacionalni protupandemijski sustav. Kako bi se istražilo u kojoj mjeri socijalni i ekonomski položaj ispitanika, odnos prema tradicionalnim rascjepima, odnos prema politici i stranci na vlasti te odnos prema medijima oblikuju odnos prema bolesti COVID-19, koriste se anketni podatci prikupljeni početkom drugog vala pandemije. Rezultati regresijskih modela pokazuju da su dob, odnos prema političkom sustavu i elitama, politička informiranost i povjerenje u medije činitelji koji su najviše oblikovali odnos javnosti prema bolesti COVID-19, protupandemijskim mjerama i nacionalnom protupandemijskom sustavu. Tradicionalni rascjepi i ekonomski položaj pojedinca imaju znatno manji učinak, dok je odnos prema stranci na vlasti oblikovao ocjenu mjera i stav prema protupandemijskom sustavu, ali ne i način na koji je shvaćena priroda bolesti COVID-19. Povjerenje u medije pritom je varijabla koja sustavno ima najveći pojedinačni učinak na sve zavisne varijable u analizi.

KLJUČNE RIJEČI

COVID-19, POVJERENJE U MEDIJE, ANTIELITIZAM, PROTUPANDEMIJSKE MJERE, POLARIZACIJA

Bilješka o autorima _____

Andrija Henjak :: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti ::
andrija.henjak@fpzg.hr

Bartul Vuksan-Ćusa :: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti ::
bartul.vuksan-cusa@fpzg.hr

UVOD

Pandemija bolesti COVID-19 koja je izbila početkom 2020. godine u vrlo je kratko vrijeme duboko promijenila život suvremenih društava i prisilila građane na trenutnu prilagodbu novoj realnosti. Kada je izbila pandemija, građani su morali brzo stvoriti odnos prema novoj stvarnosti koju je donijela i prilagoditi se načinu života u kojem su mnoge dotad svakodnevne stvari preko noći postale nedostupne ili ograničene. Pritom su sve to morali učiniti bez oslanjanja na prethodna iskustva koja bi im pomogla u kreiranju interpretativnog okvira za razumijevanje nove stvarnosti koju je donijela pandemija, odnosno novoga načina života. Građani su u taj proces ušli s raznolikim zdravstvenim i društvenim statusima, financijskim i materijalnim resursima, informacijama, znanjima, iskustvima, interesima, vrijednostima i kognitivnim okvirima kroz koje promatraju i interpretiraju stvarnost.

Te razlike odrazile su se i na razlike u razumijevanju pandemije kao prirodne i društvene pojave, kao i na drukčiju percepciju rizika koji COVID-19 predstavlja za njihovo vlastito zdravlje i ekonomsku sigurnosti (Jennings i sur., 2021; Oana i sur., 2021). Budući da se pojava bolesti COVID-19 nije jednako odrazila na sve, za očekivati je da su različita iskustva proizvela vrlo različite oblike reakcije na pojavu bolesti i na mjere koje su poduzete kako bi se društvo zaštitilo od njezinih posljedica i širenja virusa koji je uzrokuje.

Neposredno nakon izbijanja pandemije javnost se suočila s nužnošću utvrđivanja koliko velika prijetnja bolest COVID-19 stvarno jest te na koji je način i kojim mjerama potrebno na nju odgovoriti. O odgovoru na prva dva pitanja ovisio je i odgovor na treće pitanje, odnosno kako je javnost evaluirala mjere kojima su vlade odgovorile na širenje bolesti COVID-19 i način na koji su ih proveli. Iz trećeg proizlazi i četvrto važno pitanje koje se odnosi na evaluaciju rada nacionalnih vlada i njihovih institucija zaduženih za kontrolu pandemije COVID-19 i na koji način se ta ocjena odrazila na odnos građana prema političkim institucijama (Bol i sur., 2021). To je pitanje važno s obzirom na to da sveobuhvatnost, opća primjenjivost i neizbježnost protupandemijskih mjera gotovo sve građane dovodi u neposredan suodnos s onim što vlada i javne institucije čine kako bi se nosile s bolesti COVID-19.

Ovaj rad predstavlja prije svega eksplorativnu studiju koja istražuje koji su činitelji oblikovali odnos javnosti prema bolesti COVID-19, mjerama koje su poduzete za kontrolu pandemije i institucijama koje su ih provodile. Rad želi utvrditi koji su činitelji oblikovali način na koji građani vide bolest COVID-19, javnozdravstvene mjere poduzete kao odgovor na nju i institucije koje su ih provodile. Kako bi odgovorio na ta pitanja, rad koristi anketne podatke prikupljene u jesen 2020. godine, u vrijeme početka drugog vala pandemije u Hrvatskoj, koji sadrže širok spektar varijabli koje mjere društveni i ekonomski položaj pojedinca, njegove stavove i vrijednosti te njegov odnos prema politici i medijima.

U prvom dijelu ova studija opisuje kontekst u kojem se pandemija javila u Hrvatskoj. U drugom dijelu studija predstavlja činitelje koji utječu na to kako javnost vidi bolest COVID-19, protupandemijske mjere te sustav koji ih provodi. Treći dio opisuje zavisne i neza-

visne varijable koje se koriste u analizi, četvrti dio prikazuje rezultate analize i interpretira ih, dok ih peti, koji prethodi zaključku, smješta u širi kontekst rasprave o ovoj temi.

KONTEKST PANDEMIJE BOLESTI COVID-19 U HRVATSKOJ

Pojava bolesti COVID-19 u Hrvatskoj događa se u kontekstu visoke ideološke polariziranosti, niske razine socijalnog povjerenja i povjerenja u institucije, uključujući i medije, te visokog udjela građana koji ne vjeruju da se kroz političku participaciju može utjecati na političke i društvene procese (Čular i Šalaj, 2019; Henjak, 2017). Također, razdoblje koje je prethodilo pandemiji obilježeno je pojavom novih stranaka, neovisnih kandidata te društvenih pokreta i organizacija koji se uvelike oslanjaju na populističku retoriku koja kombinira nezadovoljstvo političkim elitama s nepovjerenjem u institucije i kritičnim odnosom prema modelu politike temeljenom na ideološkom bipolarizmu (Raos, 2020; Šalaj i Grbeša, 2018; Vuksan-Ćusa, 2023; Vuksan-Ćusa i Henjak, 2022).

Kako je pandemija imala više valova i trajala je nekoliko godina, a mjere su uvođene pa ukidane ili ublažavane, da bi potom bile ponovno pojačavane s pojavom novih infektivnijih sojeva virusa, odnos javnosti prema bolesti COVID-19, protuvirusnim mjerama te institucijama koje ih provode mijenjao se kroz vrijeme. Nakon početnog šoka mjere kojima se odgovorilo na pojavu virusa postale su nakon nekoliko mjeseci predmet intenzivnije javne rasprave kroz koju su se oblikovali jasno izraženi suprotstavljeni stavovi o protupandemijskim mjerama te kritike rada javnih institucija (Juen i sur., 2023; Kriesi i Oana, 2023; Neumayer i sur., 2024). U tom se procesu odnos pojedinih društvenih skupina prema bolesti COVID-19 i protuvirusnim mjerama mijenjao kako je pandemija odmicala i prolazila kroz različite faze (v. Hargreaves Heap i sur., 2020).

Nakon prvog vala pandemije koji je u Hrvatskoj bio obilježen naširoko pozitivnim evaluacijama institucija i aktera koji su upravljali protupandemijskim sustavom (Grbeša, 2020), inicijalni *rally 'round the flag* efekt je nestao (v. Kritzinger i sur., 2021), što je dovelo do kritičnijeg odnosa javnosti prema uvedenim mjerama i modelu upravljanja pandemijom. Pad javne potpore institucijama i akterima zaduženima za upravljanje pandemijom ilustrira osjetni pad podrške radu ministra zdravstva Vilija Beroša (Frlan Gašparović, 2020) te postupan pad podrške radu Vlade RH (Dnevnik.hr, 2020, 24. travnja; Dnevnik.hr, 2020, 25. rujna). U isto su vrijeme neke opozicijske stranke i političari pokušali iskoristiti pandemiju kao temu na kojoj kroz kritiku uvedenih mjera i rada javnih institucija mogu mobilizirati svoje birače i oslabiti podršku stranci na vlasti. Te su kritike isticale koncentraciju moći u izvršnoj vlasti i kršenje prava građana uvedenim javnozdravstvenim mjerama (Gardašević, 2021). Sve navedeno s vremenom je dovelo do intenziviranja javne rasprave i sporenja oko opravdanosti i učinkovitosti mjera, uključujući i izbijanje javnih prosvjeda protiv mjera. Upravo je u tom razdoblju, u kojem su rad javnih institucija i mjere koje su te institucije provodile postali značajnim predmetima javne rasprave i političkog sporenja, provedeno anketno istraživanje na kojem se temelji ova studija.

ČINITELJI KOJI OBLIKUJU ODNOS JAVNOSTI PREMA BOLESTI COVID-19

Budući da su bolest COVID-19 i mjere koje su uvedene kao odgovor na nju za većinu javnosti bile potpuno nove pojave, za očekivati je da su građani i bolest i mjere koje su uvedene kako bi se zaustavilo njezino širenje doživjeli na vrlo različite načine. Iako su mjere vrijedile jednako za sve građane, one nisu imale jednake učinke na sve. Način na koji je javnost doživjela virus, bilo kao opasnost od koje se treba zaštititi pod svaku cijenu ili kao pojavu koja nije opasnija od obične gripe, kao i način na koji su građani doživjeli mjere kojima su vlade odgovorile na širenje bolesti COVID-19, bilo kao nužne i primjerene ili kao pretjerane i nepotrebne, ovisi o širokom spektru činitelja.

Od samog početka pandemije bilo je jasno da COVID-19 predstavlja značajno veći zdravstveni rizik za starije građane (Mueller i sur., 2020). Shodno tome, stariji su građani, uz to što su skloniji vidjeti COVID-19 kao rizik za vlastito zdravlje i zdravlje drugih, istovremeno spremniji podržati uvođenje zaštitnih mjera (Dohle i sur., 2020; Sabat i sur., 2020; Zettler i sur., 2022). Također, dosad provedena istraživanja pokazala su kako su žene sklonije pridržavanju javnozdravstvenih mjera i doživljaju bolesti COVID-19 kao zdravstvene i ekonomske prijetnje (Allington i sur., 2021; Brouard i sur., 2020; Clark i sur., 2020; Oana i sur., 2021; Papageorge i sur., 2021). Studije provedene u Hrvatskoj pokazale su kako mladi imaju manje povjerenja u rad Stožera civilne zaštite i u objektivnost medijskog izvještavanja o bolesti COVID-19, dok su žene sklonije podržavati protupandemijske mjere (Ančić i Cepić, 2021; Bagić i Šuljok, 2021).

Obrazovanje je također činitelj koji oblikuje viđenje bolesti COVID-19 bilo kao ozbiljne prijetnje bilo kao zavjere establišmenta, s obzirom na to da se pandemija pokazala izrazito povoljnim okruženjem za pojavu teorija zavjere (v. Douglas, 2021; van Prooijen, 2017). Pritom su slabije obrazovani skloniji promatrati COVID-19 kroz okvir teorija zavjere, dok su obrazovaniji skloniji vidjeti COVID-19 kao ozbiljnu prijetnju (Eberl i sur., 2021; Tonković i sur., 2021).

Istraživanja provedena u Hrvatskoj pokazala su da ispitanici koji žive u manjim mjestima imaju manje povjerenja u znanstvenike (Bagić i Šuljok, 2021) te da su skloniji vjerovati u teorije zavjere o bolesti COVID-19 (Vranić i sur., 2022), što u kontekstu pandemije može značiti da stanovnici manjih mjesta imaju manje povjerenja u znanstvena objašnjenja koja upozoravaju na opasnost koju nosi bolest COVID-19. Ipak, treba dodati kako među ispitanicima nema razlike u pogledu spremnosti na pridržavanje mjera bez obzira na veličinu naselja iz kojih dolaze (Ančić i sur., 2022; Hromatko i sur., 2021).

Možemo pretpostaviti da će u polariziranom političkom kontekstu poput Hrvatske (Henjak i sur., 2013; Šiber, 1997) podjela na lijevi i desni politički identitet, koji se temelji na odnosu prema povijesti, religiji nasuprot sekularnim vrijednostima te tradicionalnim nasuprot modernističkim vrijednostima, imati značajnu ulogu u oblikovanju odnosa prema bolesti COVID-19. Iako pojava novih populističkih i antiestablišmentskih stranaka ukazuje na postupno slabljenje dominantnog rascjepa (Henjak, 2018), on i dalje predstavlja glavni

izvor političke polarizacije u Hrvatskoj (Raos, 2020). S polarizacijom su povezana pitanja evaluacije rada institucija i povjerenja u institucije s obzirom na to da su ona povezana s evaluacijom stranke na vlasti (v. Henjak, 2017; Vuksan-Ćusa i Henjak, 2022). Stoga je moguće očekivati da se determinante političkog identiteta ljevice i desnice pokazuju povezanim s evaluacijom rada javnih institucija u pandemiji s obzirom na to da na taj način dio birača posredno vrednuje i stranku koja predstavlja njihov politički identitet. S druge strane, brojni populistički desni opozicijski akteri u Europi kritizirali su mjere i stranke na vlasti koje su ih uvele, u sklopu čega se nerijetko u pitanje dovodila priroda virusa kao prijetnje (Wondreys i Mudde, 2022), u čemu ni Hrvatska nije izuzetak. Stoga je moguće da su determinante desnog političkog identiteta na individualnoj razini povezane i s osporavanjem narativa o bolesti COVID-19 kao prijetnji te osporavanjem potrebe za uvođenjem protupandemijskih mjera.

Budući da je pandemija praktički preko noći znatno ograničila ekonomsku aktivnost, ona je za velik broj građana predstavljala i značajnu ekonomsku prijetnju. Uvođenje mjera za veći je dio inače ekonomski ranjive populacije značilo gubitak mogućnosti rada, a time i gubitak dohotka i ekonomske sigurnosti. Uz to pandemija je jedinstven događaj koji se pojavio iznenadno i čiji se učinci nisu mogli odmah sagledati, što je samo pojačalo osjećaj nesigurnosti (v. Fetzer i sur., 2021). Stoga je moguće da pojedinci izloženiji ekonomskom riziku ne vide COVID-19 kao prijetnju jer osporavanjem prijetnje osporavaju i potrebu za mjerama koje ograničavaju ekonomske aktivnosti koje ugrožavaju njihovo radno mjesto i ekonomsku sigurnost. To je djelomično bio slučaj i u Hrvatskoj, gdje istraživanja pokazuju kako su ekonomski ugroženiji građani ujedno bili skloniji misliti da je opasnost koju bolest COVID-19 predstavlja preuveličana, a mjere prestroge (Ančić i Cepić, 2021). Po učincima na ekonomiju pandemija se nerijetko razumijevala kao situacija nultog zbroja u kojoj se sukobljavaju interesi onih koji se zalažu za strože mjere neovisno o ekonomskim posljedicama s interesima onih koji traže blaže mjere i što je moguće manje ograničenja ekonomskih aktivnosti (v. Lesschaeve i sur., 2021; Oana i sur., 2021). Ta se podjela može manifestirati kroz različit odnos zaposlenih u javnom i privatnom sektoru prema bolesti COVID-19 i uvedenim mjerama, što se u Hrvatskoj i pokazalo kroz nalaz da su ispitanici zaposleni u privatnom sektoru skloniji COVID-19 vidjeti kao preuveličanu prijetnju, a mjere kao prestroge (Ančić i Cepić, 2021).

S obzirom na izražen negativan odnos značajnog dijela javnosti prema dosad prevladavajućem modelu politike u Hrvatskoj i elitama koje su ga provodile te političkim institucijama, kao i na osjećaj vlastite nemoći utjecanja na politiku, koji je prisutan kod značajnog dijela javnosti, možemo očekivati da će odnos prema politici u značajnoj mjeri oblikovati odnos građana prema bolesti COVID-19 (Henjak, 2017; Vuksan-Ćusa, 2023; Vuksan-Ćusa i Henjak, 2022). Dosadašnje studije pokazale su da se antiestablišmentski politički stav u kontekstu pandemije najčešće manifestira kao nepovjerenje u javne institucije te skeptičan odnos prema nužnosti i učinkovitosti protupandemijskih mjera (Mede i Schäfer, 2022). Nadalje, kod dijela građana koji imaju izraženo kritičan odnos prema elitama taj je stav povezan s prihvaćanjem teorija zavjere povezanih s bolesti COVID-19 (Eberl i sur., 2021), što je dalje povezano uz percepciju javnih institucija koje se bore protiv pandemije kao zloćudnih aktera koje politička i znanstvena elita koristi protiv interesa i sloboda naroda

(v. Juen i sur., 2023; Zulianello i Guasti, 2023). Stoga možemo očekivati da će odnos prema političkim elitama i institucijama, kao i odnos prema demokraciji te osjećaj vlastite mogućnosti utjecaja na politiku biti značajno povezani uz odnos prema bolesti COVID-19, protupandemijskim mjerama te institucijama koje ih provode (Geurkink i sur., 2020; Goetz i Martinsen, 2021). Slično možemo očekivati i od razine informiranosti građana o politici.

Niz studija pokazuje da način na koji pojedinci shvaćaju pandemiju uvelike ovisi o tome koliko pouzdanim smatraju poruke i narative onih koji upravljaju odgovorom na pandemiju (v. Fawzi, 2019; Schulz i sur., 2020). Središnji je mehanizam u oblikovanju stavova o ovoj temi stoga povjerenje u nositelje poruka i informacija o pandemiji, pri čemu povjerenje u medije ima ključnu ulogu jer su mediji glavni akter u posredovanju poruka i konstrukciji narativa. Stoga ukoliko pojedinci vjeruju medijima, izgledno je da će vjerovati i porukama koje oni prenose, odnosno etabliranom narativu o ozbiljnosti prijetnje koju virus nosi te nužnosti provođenja mjera (v. Schulz i sur., 2020). S druge strane, oni koji ne vjeruju medijima i smatraju ih dijelom establišmenta koji radi protiv interesa naroda, bit će skloniji virus smatrati izmišljenim ili dijelom zavjere elita protiv naroda (Fawzi, 2019). Odnos prema medijima imat će slične učinke na način na koji građani evaluiraju provedene mjere i povjerenje u institucije koje ih provode.

U takvom kontekstu društvene mreže za one koji ne vjeruju medijima predstavljaju alternative izvore informacija koji nisu pod kontrolom establišmenta. Međutim, iako društvene mreže omogućuju jednostavno i brzo dijeljenje informacija o pandemiji, zbog odsutnosti uredničkog postupka koji provjerava točnost informacija, one nerijetko postaju mjestom na kojem se šire neprovjerene informacije, lažne vijesti i teorije zavjere (Enders i sur., 2023a; Zulianello i Guasti, 2023). Shodno tome studije pokazuju da je korištenje društvenih mreža kao izvora informiranja o virusu povezano sa slabijim pridržavanjem javnozdravstvenih mjera i s izraženijom sklonošću teorijama zavjere (Allington i sur., 2021).

Naposljetku, više studija pokazuje kako su odnos prema bolesti COVID-19 i sklonost pridržavanju mjera u značajnoj mjeri povezani sa stranačkom identifikacijom, pri čemu su oni koji su povezani sa strankom na vlasti skloniji pozitivnije evaluirati politike koje stranka na vlasti provodi u kontekstu pandemije (Gadarian i sur., 2021; Jørgensen i sur., 2021; Juen i sur., 2023; Zulianello i Guasti, 2023). Taj efekt osobito je izražen u polariziranim političkim sustavima u kojima stranke predstavljaju jasno definirane i suprotstavljene političke identitete i gdje stranački identitet često postaje širim interpretativnim okvirom koji nadilazi ideološka i vrijednosna pitanja (v. Pickup i sur., 2020). Nalazi više istraživanja pokazuju da hrvatski građani koji se snažno identificiraju s političkim identitetima ljevice i desnice evaluaciju stanja ekonomije, evaluaciju rada institucija, odnos prema porezu na nekretnine i odnos prema drugim pitanjima koja nisu neposredno vezana uz vrijednosne ili identitetske podjele uvelike formiraju na temelju odnosa koje prema tim pitanjima imaju stranke koje predstavljaju njihov politički identitet (Grdešić, 2022; Henjak, 2007; Henjak, 2017; Sorić i sur., 2023). Tako istraživanja pokazuju da su birači stranke na vlasti (HDZ) skloniji misliti da je COVID-19 opasna bolest i da su mjere potrebne i primjerene (Ančić i Cepić, 2021), a možemo očekivati sličan učinak, ako ne i jači, te varijable na evaluaciju uvedenih mjera i institucija koje ih provode.

PODATCI I VARIJABLE

Rad koristi podatke prikupljene anketom provedenom na nacionalno reprezentativnom probabilističkom uzorku u jesen 2020. godine. Anketa je realizirana u sklopu projekta Jourlab (Istraživački novinarski laboratorij) pri Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu.¹ Finalni uzorak sastoji se od 1009 ispitanika, a terenski rad provela je agencija Ipsos metodom CAPI (*Computer-assisted personal interviews*). Podatci su prikupljeni u razdoblju u kojem su protupandemijske mjere u Hrvatskoj bile ublažene i nisu značajno utjecale na prikupljanje podataka terenskom anketom (v. Hale i sur., 2021). Prvi val pandemije u Hrvatskoj je trajao od sredine ožujka do sredine svibnja, nakon čega je broj zaraženih dramatično smanjen. U svibnju je uslijedilo popuštanje protuvirusnih mjera koje je trajalo do studenog, kada je izbio drugi val pandemije (Mikac, 2020).

Kako bismo dobili cjelovitu sliku o odnosu javnosti prema bolesti COVID-19 nakon prve faze pandemije, u analizi koristimo pet zavisnih varijabli. Prve tri zavisne varijable mjerene su pitanjima koja na skali od pet vrijednosti pokazuju stupanj slaganja ispitanika s tvrdnjama o bolesti COVID-19, pri čemu više vrijednosti varijabli pokazuju višu razinu slaganja. Prva zavisna varijabla ispituje slaže li se ispitanik s tvrdnjom da je *COVID-19 ozbiljna zdravstvena prijetnja i da se svi trebaju držati mjera kako bi se zaštitilo ranjive članove društva*. Druga zavisna varijabla ispituje slaže li se ispitanik s tvrdnjom da je *COVID-19 izmišljena prijetnja i da su mjere koje se poduzimaju pretjerane*. Treća zavisna varijabla ispituje slaže li se ispitanik s tvrdnjom da je *COVID-19 umjetno stvoren u laboratoriju kako bi ljude prisilio da prihvate politike koje inače ne bi*.

Četvrta zavisna varijabla mjeri povjerenje u informacije koje pružaju javne institucije o pandemiji, a sastoji se od četiri čestice koje na skali od pet vrijednosti mjere *povjerenje ispitanika u informacije koje dolaze od medicinske profesije, zdravstvenog sustava, Stožera civilne zaštite i Vlade*. Varijabla je kreirana kao srednja vrijednost te četiri čestice, pri čemu više vrijednosti označavaju višu razinu povjerenja u informacije koje pruža sustav. Sve četiri čestice četvrte varijable čine jedan faktor u faktorskoj analizi (v. Tablicu A1 u Dodatku), a njihov Cronbachov koeficijent pouzdanosti iznosi 0,801. Peta zavisna varijabla mjeri odnos prema radu Stožera i uvedenim mjerama, a sastoji se od četiri čestice koje mjere stav ispitanika o *kriterijima koji su korišteni u donošenju mjera, pravovremenosti mjera, obuhvatnosti mjera te ustavnosti i zakonitosti mjera*. Te su čestice mjerene na skali semantičkog diferencijala od 7 stupnjeva, a varijabla je kreirana kao njihova srednja vrijednost, pri čemu više vrijednosti označavaju pozitivan odnos prema radu Stožera. Sve čestice čine jedan faktor u faktorskoj analizi (Tablica A2 u Dodatku), a njihov Cronbachov koeficijent pouzdanosti iznosi 0,870. Deskriptivna statistika svih zavisnih varijabli prikazana je u Dodatku.

U skladu s teorijskim okvirom nezavisne varijable podijeljene su u šest skupina. Prvu skupinu nezavisnih varijabli čine *demografske varijable*, koje uključuju spol, dob, veličinu naselja i obrazovanje. Drugu skupinu čine varijable koje mjere *odnos ispitanika prema rascepima* i uključuje indikatore odnosa prema povijesti te ulozi tradicije i religije u društvu.

¹ Projekt Istraživački novinarski laboratorij: Vjerodostojnost medija kroz kulturu eksperimenata i inovacije u redakcijama (JOURLAB) Hrvatske zaklade za znanost, IP-2019-04-6331

Treća skupina varijabli mjeri *socioekonomski položaj* pojedinca, a čine je indikatori koji mjere imovinu kućanstva, izloženost ispitanika ekonomskom riziku i zaposlenost u privatnom sektoru. Četvrtu skupinu čine varijable koje mjere *odnos prema politici* i uključuje pokazatelje odnosa prema polarizaciji i elitama, percepciju vlastite političke efikasnosti, odnos prema demokraciji te političku informiranost ispitanika. Peta skupina varijabli obuhvaća *odnos prema medijima* i sastoji se od varijabli koje mjere povjerenje u medije i učestalost korištenja društvenih mreža za informiranje. Posljednja varijabla u analizi mjeri *odnos prema HDZ-u* kao stranci na vlasti u vrijeme pandemije. Opis, deskriptivna statistika i operacionalizacija nezavisnih varijabli, kao i rezultati faktorske analize svih varijabli koje su kompozitne skale prikazani su u Dodatku.

ANALIZA I REZULTATI

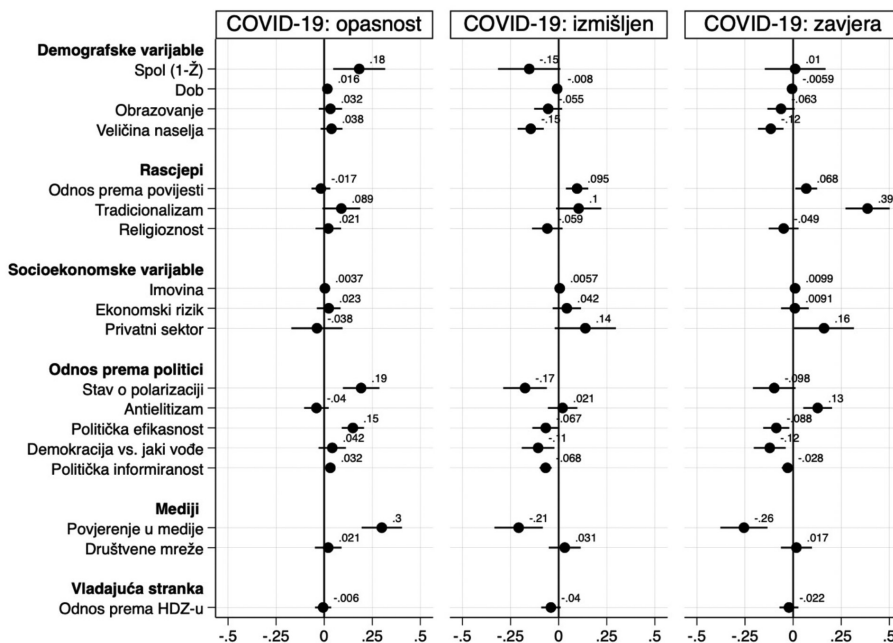
Svih pet zavisnih varijabli u ovoj je analizi kontinuirano i stoga je analiza provedena tako da se koristila linearna regresijska analiza. S obzirom na velik broj nezavisnih varijabli u analizi, a kako bi se otklonila mogućnost kolinearnosti koja može utjecati na standardnu grešku pojedinih koeficijenata unutar modela, napravljen je test inflacije varijance. Vrijednost faktora inflacije varijance svih varijabli uključenih u analizu ne prelazi 1,62, što pokazuje da u modelima korištenim u analizi nema kolinearnosti između varijabli.

S obzirom na eksploratorni fokus ove studije odvojene su regresije za svaki skup nezavisnih varijabli te za puni model sa svim nezavisnim varijablama kako bi se utvrdio doprinos svakog skupa objašnjene varijance. Tablica 1 pokazuje udio objašnjene varijance za svaki model, gdje vidimo da model koji koristi svih šest skupova nezavisnih varijabli objašnjava relativno visok udio varijance zavisne varijable za analizu koja se temelji na anketnim podacima i da model najbolje objašnjava varijancu zavisnih varijabli koje mjere ocjenu rada Stožera i provedenih mjera, povjerenje u nacionalni protupandemijski sustav te slaganje ispitanika s tvrdnjom da je COVID-19 opasnost. Ukupni model objašnjava nešto manje varijance preostalih dviju zavisnih varijabli koje mjere slaganje s tvrdnjama da je COVID-19 izmišljen, odnosno da je COVID-19 zavjera. Puni rezultati za sve modele na kojima se temelje rezultati u Tablici 1 prikazani su u Dodatku.

Ako pogledamo doprinos pojedinih skupina varijabli, vidimo da relativno najveći doprinos imaju varijable koje mjere odnos prema politici, odnos prema medijima i donekle demografske varijable, točnije dob, veličina naselja i spol. Učinak varijabli koje mjere političke rascjepa koji dominiraju hrvatskom politikom od uvođenja višestranačja je umjeren, a utjecaj socioekonomske pozicije pojedinca poprilično je slab. Odnos prema stranci na vlasti objašnjava znatan dio varijance, ali samo u slučaju zavisnih varijabli koje mjere odnos prema radu Stožera i provedenim mjerama te povjerenje u informacije o pandemiji koje pružaju javne institucije. Odnos prema medijima objašnjava značajan udio varijance zavisnih varijabli koje mjere stav da je COVID-19 opasnost, odnos ispitanika prema nacionalnom protupandemijskom sustavu i mjerama te povjerenje u informacije koje taj sustav pruža, što je i za očekivati s obzirom na karakter mjera i način na koje su one predstavljene u medijima (Grbeša, 2020; Mikac, 2020).

Tablica 1. Doprinos pojedinih skupova varijabli objašnjenju varijanci

	COVID-19 opasnost	COVID-19 izmišljen	COVID-19 zavjera	povjerenje u informacije o bolesti COVID-19	evaluacija mjera i rada SCZ-a
Demografske varijable	0.115	0.066	0.039	0.055	0.041
Rascjepi	0.049	0.029	0.057	0.039	0.042
Socioekonomske varijable	0.008	0.005	0.006	0.021	0.010
Odnos prema politici	0.101	0.068	0.046	0.157	0.118
Mediji	0.067	0.028	0.024	0.132	0.072
Vladajuća stranka	0.011	0.002	0.001	0.132	0.148
Puni model	0.212	0.153	0.167	0.292	0.240

Slika 1.

Rezultati linearnih regresija sa zavisnim varijablama koje mjere odnos ispitanika prema bolesti COVID-19

Napomena: statistički su značajni oni efekti čiji intervali pouzdanosti (95 %) ne sijeku liniju s ishodištem 0 na x-osi.

Slika 1 pokazuje regresijske rezultate modela koji uključuje sve nezavisne varijable za tri zavisne varijable koje mjere odnos ispitanika prema bolesti COVID-19. Prva regresija koristi zavisnu varijablu koja mjeri odnos ispitanika prema tvrdnji da je COVID-19 opasna bolest i da je potrebno poduzeti mjere kako bi se društvo zaštitilo od virusa. Rezultati regresije pokazuju šest statistički značajnih varijabli među kojima su spol i dob ispitanika, odnos prema polarizaciji, percepcija osobne političke efikasnosti, politička informiranost te povjerenje u medije.

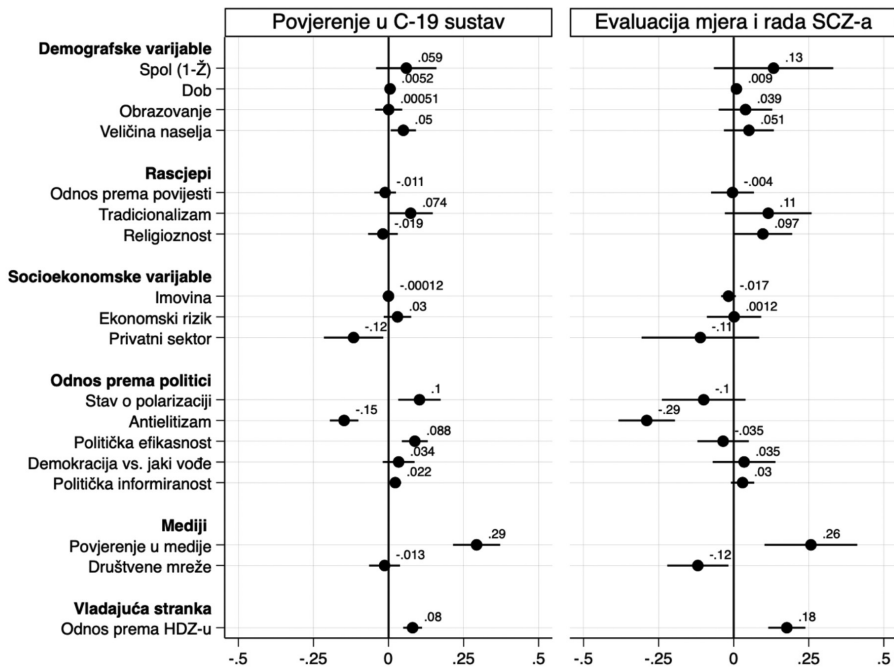
Rezultati pokazuju da su stariji ispitanici i žene skloniji složiti se s tvrdnjom da je COVID-19 opasna bolest. Isto vrijedi i za ispitanike koji preferiraju manje polarizirani model politike, one s višom percepcijom osobne političke efikasnosti, politički informiranije ispitanike te ispitanike koji imaju višu razinu povjerenja u medije.

Druga regresija na Slici 1 ima za zavisnu varijablu pitanje koje mjeri slaže li se ispitanik s tvrdnjom da je COVID-19 izmišljena bolest koja ne predstavlja opasnost za zdravlje ljudi. Rezultati pokazuju da i u tom slučaju demografske varijable, varijable koje mjere odnos prema politici te povjerenje u medije imaju značajan učinak na stav da je COVID-19 izmišljena bolest. Najznačajniji učinak imaju dob ispitanika i veličina naselja u kojem ispitanik živi, pri čemu su mlađi ispitanici i oni koji dolaze iz manjih naselja skloniji vjerovati da je COVID-19 izmišljena bolest. Kao i kod prethodne regresije, odnos prema politici također je važan za oblikovanje odnosa ispitanika prema tvrdnji da je COVID-19 izmišljen. Ispitanici slabije informirani o politici skloniji su vjerovati da je COVID-19 izmišljen, kao i ispitanici koji misle da su nam ponekad potrebni snažni vođe umjesto demokracije. Povjerenje u medije i u ovom je slučaju značajna varijabla, s tim da u ovom slučaju što je povjerenje u medije manje, to je ispitanik skloniji složiti se sa stavom da je COVID-19 izmišljena bolest. Od ostalih varijabli značajan je odnos prema povijesti, pri čemu su ispitanici skloniji desnoj interpretaciji hrvatske povijesti bliski stavu da je COVID-19 izmišljena pojava.

Treća regresija koristi kao zavisnu varijablu stav ispitanika da je COVID-19 zavjera izmišljena kako bi se građane natjeralo da prihvate politike koje inače ne bi prihvatili. Rezultati te regresije pokazuju da su mlađi ispitanici, ispitanici koji žive u manjim naseljima, ispitanici skloniji tradicionalnim vrijednostima i oni koji prihvaćaju desnu interpretaciju hrvatske povijesti skloniji vjerovanju da je COVID-19 zavjera. Od varijabli koje mjere socioekonomski položaj pojedinca jedino indikator zaposlenosti u privatnom sektoru ima značajne učinke, pri čemu su zaposleni u privatnom sektoru skloniji vjerovati da je COVID-19 zavjera. Od varijabli koje mjere odnos prema politici značajne učinke imaju varijable koje mjere političku efikasnost ispitanika i odnos prema demokraciji. Stav da je COVID-19 zavjera povezan je s nižom razinom percepcije vlastite političke efikasnosti, odnosno mogućnosti utjecaja na politiku, te sa stavom da su snažni vođe bolji od demokracije u određenim situacijama. Nadalje, ispitanici koji imaju negativan odnos prema političkom sustavu i elitama skloniji su vjerovati da je COVID-19 zavjera, što je u potpunosti u skladu s pretpostavkom da će se negativan odnos prema elitama prenijeti i na interpretaciju poruka koje te elite šalju. Posljednja varijabla koja ima značajne učinke jest varijabla koja mjeri povjerenje u medije, pri čemu su ispitanici koji imaju manje povjerenja u medije skloniji vjerovati da je COVID-19 zavjera kojom se želi navesti građane da prihvate ono što žele elite.

Slika 2 pokazuje rezultate analize na zavisnim varijablama koje mjere povjerenje u informacije o bolesti COVID-19 koje pruža nacionalni protupandemijski sustav te ocjenu rada Stožera i mjera koje su provedene za suzbijanje virusa.

Regresija sa zavisnom varijablom koja ispituje povjerenje ispitanika u informacije koje pruža nacionalni protupandemijski sustav pokazuje da je razina povjerenja veća kod starijih ispitanika i kod ispitanika sklonijih tradicionalnim vrijednostima, što su i inače skupine sklonije pozitivnijoj evaluaciji javnih institucija i formalnih autoriteta (Bovan i sur., 2022; Vuksan-Ćusa i Henjak, 2022). Također, snažnija percepcija osobne političke efikasnosti i veće povjerenje u medije povezani su s višom razinom povjerenja u informacije koje sustav pruža o bolesti COVID-19. Pozitivan odnos prema HDZ-u kao stranci na vlasti posljednja je značajna varijabla povezana s povjerenjem u informacije o bolesti COVID-19. S druge strane, zaposlenost u privatnom sektoru i negativan odnos prema političkom sustavu i elitama u Hrvatskoj povezani su uz manje povjerenje u informacije koje pruža sustav o bolesti COVID-19.

Slika 2.

Rezultati linearnih regresija s povjerenjem u informacije koje pruža sustav o bolesti COVID-19 i evaluacijom rada Stožera civilne zaštite kao zavisnim varijablama.

Napomena: statistički su značajni oni efekti čiji intervali pouzdanosti (95 %) ne sijeku liniju s ishodištem 0 na x-osi.

Također, povjerenje u informacije niže je kod ispitanika koji osjećaju da su isključeni iz politike i da ne mogu utjecati na nju, kao i kod ispitanika koji se ne osjećaju bliski stranci na vlasti. Varijabla koja mjeri negativan odnos prema političkom sustavu i elitama ima sličan učinak, odnosno negativan odnos prema političkim elitama i političkom sustavu prenosi se u nepovjerenje prema informacijama koje pruža sustav o bolesti COVID-19. Nadalje, povezanost zaposlenosti u privatnom sektoru i nepovjerenja u informacije o bolesti COVID-19 može se interpretirati kao negativna reakcija na ograničavanje ekonomskih aktivnosti i posljedica koje je zatvaranje imalo na poslovanje tijekom prvog vala pandemije, što je odgovornost aktera u sustavu koji su te mjere provodili.

U odnosu na zavisnu varijablu koja mjeri evaluaciju rada Stožera civilne zaštite i mjera koje je provodio, rezultati analize pokazuju da su stariji ispitanici i žene skloniji imati pozitivniju evaluaciju provedenih mjera, što je očekivano s obzirom na njihov odnos prema bolesti, odnosno sklonost interpretaciji da je COVID-19 prijetnja od koje treba štiti ranjive skupine. Ispitanici skloniji tradicionalnim vrijednostima također pozitivnije evaluiraju rad Stožera i mjere koje je provodio, a isto vrijedi i za politički informiranje ispitanike i one koji imaju višu razinu povjerenja u medije. S druge strane, ispitanici koji imaju negativniji odnos prema političkom sustavu i elitama skloniji su lošije evaluirati rad Stožera i mjere koje je donosio. Isto vrijedi i za ispitanike koji se više oslanjaju na društvene mreže kao izvor informacija. Naposljetku, pozitivan odnos prema HDZ-u kao stranci koja je u trenutku provođenja mjera bila na vlasti također je povezan uz pozitivniju evaluaciju rada Stožera i njegovih mjera.

RASPRAVA

Opća slika koja proizlazi iz rezultata regresijskih analiza jest da odnos prema politici i medijima umnogome oblikuje odnos prema bolesti COVID-19, kao i način na koji građani evaluiraju nacionalni protupandemijski sustav i javnozdravstvene mjere. Pritom je vidljivo kako je negativan odnos prema elitama na individualnoj razini povezan s viđenjem bolesti COVID-19 kao zavjere, s nižom razinom povjerenja u informacije koje pruža javni sustav te s negativnom evaluacijom rada Stožera i njegovih mjera. Takav je nalaz očekivan s obzirom na prirodu antiestablišmentskog stava koji počiva na skepsi prema političkim akterima i institucijama te skepsi prema etabliranom narativu i tradicionalnim medijima kao kanalima kojima se taj narativ prenosi. Time se i u Hrvatskoj potvrđuju komparativni nalazi o povezanosti antiestablišmentskog sentimenta i drugih populističkih orijentacija s isticanjem zavjere kao izvora bolesti COVID-19 i uvedenih mjera (v. Ehrke i sur., 2023; Oana i Bojar, 2023; Reinemann i sur., 2022; Stecula i Pickup, 2021), što se često označava kao pandemijski populizam (Zulianello i Guasti, 2023; za kritiku v. Galanopoulos i Venizelos, 2022). Pandemijski populizam čine i alternativni narativi o izvoru bolesti COVID-19 i vjerovanje u zavjere kao izvor pandemije koji se javljaju na društvenim mrežama (v. Theocharis i sur., 2021; Xiao i sur., 2021). Međutim, prema ovdje prikazanim rezultatima korištenje društvenih mreža u Hrvatskoj nije povezano uz viđenje bolesti COVID-19 kao izmišljene pojave ili kao instrumenta zavjere elita. Naša analiza jedino pokazuje određenu povezanost korište-

nja društvenih mreža i negativnog odnosa prema Stožeru i javnozdravstvenim mjerama, pri čemu korištenje društvenih mreža pospješuje kritičan odnos prema mjerama i Stožeru, ali istovremeno ne utječe na način na koji pojedinac vidi COVID-19.

Rezultati analize pokazali su kako odnos prema polarizaciji također oblikuje viđenje bolesti COVID-19 te razine povjerenja u informacije koje pruža protupandemijski sustav. Nalaz o tome da su negativan odnos prema političkoj polarizaciji, odnosno sklonost konsenzualnom modelu politike povezani s višim razinama povjerenja u informacije o bolesti COVID-19 koje pruža javni sustav pokazuje kako dio javnosti prihvaća stav da je borba protiv pandemije zajednički pothvat temeljen ponajprije na solidarnosti svih članova društva (v. Grbeša, 2020).

Analiza je pokazala i kako percepcija vlastite političke efikasnosti i politička informiranost pospješuju povjerenje u informacije koje pruža protupandemijski sustav i shvaćanje bolesti COVID-19 kao ozbiljne prijetnje, odnosno kako smanjuju vjerojatnost da se na pandemiju gleda kao na izmišljotinu ili zavjeru. Taj je nalaz u skladu s dosad provedenim studijama koje pokazuju kako političko znanje smanjuje skepticizam u vezi s pandemijom i sklonost teorijama zavjere (v. Gemenis, 2021) i koje ukazuju da su izvanjska politička efikasnost i evaluacija modela upravljanja pandemijom povezani (McBrayer i sur., 2022). Neovisno o tome, ti rezultati pokazuju da odnos prema bolesti COVID-19 uvelike ovisi o osjećaju ispitanikove uključenosti u javnu sferu i osjećaju da njegov glas u njoj nije zanemaren, što su pokazale i druge studije provedene u Hrvatskoj (Tonković i sur., 2021). Analiza je isto tako pokazala da su pojedinci koji podupiru jake vođe ujedno skloniji umanjivati COVID-19 kao prijetnju i gledati na virus kao na instrument širenja moći elite.

S obzirom na to da i antielitska i autoritarna pozicija počinjavaju na kritici demokratskih institucija, to je sasvim očekivan nalaz, posebice u kontekstu poput hrvatskog koji je obilježen znatnim brojem građana koji ne podupiru demokraciju kao načelo (Čular i Šalaj, 2019) i relativnom rasprostranjenosti populističkih stavova na individualnoj razini (Vuksan-Ćusa i Šalaj, 2024).

Uz to, determinante desnog političkog identiteta u Hrvatskoj, poput tradicionalizma i desnije interpretacije povijesti, također su se pokazale relevantnim činiteljima koji pospješuju viđenje bolesti COVID-19 kao zavjere ili izmišljotine, što je u suglasju s istovrsnim studijama iz Španjolske (Galais i Guinjoan, 2023) i SAD-a (Uscinski i sur., 2020). Međutim, istovremeno se pokazuje kako tradicionalizam ima pozitivan učinak na razine povjerenja u informacije koje pruža protupandemijski sustav. Stoga se ispostavlja kako istovremeno supostoje efekti tradicionalizma koji pospješuju alternativna viđenja bolesti COVID-19 s pozitivnim efektima istog činitelja na razine povjerenja u službene informacije, što se može činiti kontradiktornim. Ipak, ovdje je vjerojatno riječ o tome da u prvom slučaju djeluje neposredni ideološki mehanizam, dok je u drugom slučaju posrijedi indirektan učinak tradicionalizma kao determinante potpore stranci na vlasti. Neovisno o tome riječ je o efektu koji je, premda statistički značajan, ipak manje izražen, barem u usporedbi s učincima varijabli koje mjere odnos prema politici i medijima.

Nadalje, analiza je pokazala kako je učinak varijabli kojima se mjeri socioekonomski položaj pojedinca općenito slab. Jedina značajna varijabla u tom skupu jest ona koja ispituje zaposlenost u privatnom sektoru, i to na način da isto ponešto pospješuje viđenje bolesti COVID-19 kao zavjere, odnosno smanjuje povjerenje u informacije koje pruža javni protupandemijski sustav. To se može objasniti kao refleksija učinaka koje COVID-19, neposredno ili posredno, radi uvedenih mjera, ima na ekonomsku aktivnost, odnosno na mogućnost poslovanja privatnog sektora (v. Lesschaeve i sur., 2021).

Odnos javnosti prema pandemiji u Hrvatskoj također je bitno oblikovan demografskim činiteljima. Naime, dob je, uz povjerenje u medije, jedina varijabla koja ima konzistentne učinke na svih pet zavisnih varijabli u prediktorskim modelima. Točnije, pokazuje se kako stariji više vide COVID-19 kao prijetnju, a manje kao izmišljenu ili preuveličanu pojavu ili pak zavjeru, što je i inače jedan od najčešćih nalaza studija koje se bave proučavanjem načina na koji pojedinci vide pandemiju (v. van Mulukom i sur., 2022). Uz to rezultati su potvrdili da su žene sklonije gledati na COVID-19 kao na ozbiljnu prijetnju, što odgovara općenitom odnosu žena prema zdravlju (Helgeson, 2011, str. 379–380). Međutim, ovdje, na multivarijantnoj razini, nije potvrđen bivarijantni nalaz iz prethodnih studija po kojima žene više vjeruju javnozdravstvenim institucijama u Hrvatskoj (v. Bagić i Šuljok, 2021). Iako su dosadašnje studije pronašle mješovite nalaze kada je riječ o učinku veličine naselja u kojem ispitanik živi na odnos prema pandemiji (v. Ančić i sur., 2022; Vranić i sur., 2022), ova analiza jasno pokazuje kako pojedinci iz manjih mjesta imaju veću distancu spram informacija koje pružaju javni akteri, odnosno kako su skloniji prihvatanju alternativnih narativa o prirodi bolesti COVID-19. To može biti izrazom razlika u iskustvu pandemije između ruralnih i urbanih sredina, pri čemu je u manjim mjestima lakše ograničiti socijalne kontakte, dok su veća mjesta bila svojevrsna pandemijska žarišta (v. Brubaker, 2021, str. 75).

Naposljetku, analiza je pokazala kako podrška stranci na vlasti ima pozitivan efekt na povjerenje u informacije koje pruža protupandemijski sustav te na evaluaciju mjera i rada Stožera. Time se pokazuje da oni koji podržavaju stranku na vlasti pozitivno evaluiraju njezin model upravljanja pandemijom, čime se potvrđuje kako je stranački identitet važna determinanta stavova i u izvanrednom političkom i društvenom kontekstu (v. Malhotra i Kuo, 2008). Međutim, rezultati isto tako sugeriraju da podrška stranci na vlasti ne oblikuje razumijevanje prirode bolesti COVID-19, što pak ukazuje kako učinke stranačkog identiteta ne treba prenaglasiti i tumačiti jednoznačno (Enders i sur., 2023b).

ZAKLJUČAK

Cilj rada bio je istražiti koji činitelji iz širokog spektra korištenog u analizi oblikuju način na koji javnost vidi bolest COVID-19 i način na koji su javne institucije odgovorile na nju. Nalazi ove studije prije svega pokazuju da je odnos javnosti prema bolesti COVID-19 i odgovoru na nju uvelike oblikovan odnosom građana prema politici, elitama i medijima, odnosno oblikovan je percepcijom vlastite uključenosti u političke procese te povjerenjem u poruke koje šalju javne institucije, akteri i mediji.

Iako je COVID-19 fenomen koji se javlja neovisno o političkim procesima koji se odvijaju u Hrvatskoj posljednjih godina, činitelji koji su oblikovali odnos prema bolesti COVID-19 i načinu na koji je na nju odgovoreno vrlo su slični činiteljima koji oblikuju odnos hrvatske javnosti prema političkim elitama i institucijama (Čular i Šalaj, 2019; Henjak, 2017; Vuksan-Ćusa, 2023), što ukazuje na to da je dio javnosti svoje viđenje pandemije oblikovao na temelju vlastitog viđenja politike u Hrvatskoj. No s obzirom na to da studije pokazuju kako iskustvo pandemije smanjuje institucionalno povjerenje i povećava sklonost tehno-kratskom i autoritarnom vodstvu (v. Amat i sur., 2020), možemo pretpostaviti i drukčiji smjer uzročnosti. Međutim, s obzirom na istraživački dizajn i vrstu korištenih podataka na to pitanje ne možemo definitivno odgovoriti.

Naša analiza pokazuje da su građani koji su skloni vjerovati da je COVID-19 ozbiljna opasnost istovremeno skloniji vjerovati da mogu utjecati na politiku i prihvaćaju način na koji ona funkcionira u Hrvatskoj. S druge strane, oni koji misle da je COVID-19 izmišljen ili zavjera, ne vjeruju da mogu utjecati na politiku, skloniji su oslanjati se na vođe umjesto na demokratske procese, slabije su politički informirani i imaju razvijen antiestablišmentski identitet. Takva povezanost odnosa prema politici i odnosa prema samoj bolesti, mjerama usmjerenim protiv nje i sustavu koji ih provodi stvorila je preduvjete za rast polarizacije oko pitanja što bolest jest i koje su mjere njezine kontrole učinkovite, a koje ne, a potom i oko pitanja, poput cijeljenja, koja su se pojavila u kasnijim fazama pandemije.

Rezultati su isto tako pokazali da tradicionalni rascjepi temeljeni na odnosu prema povijesti, religiji i tradiciji koji i dalje dominiraju hrvatskom politikom ne oblikuju značajnije odnos prema bolesti COVID-19, bez obzira na to što su pojedine varijable koje mjere te rascjepe statistički značajne. Međutim, iako politička identifikacija s lijevicom ili desnicom nije značajnije utjecala na odnos prema bolesti u fazi pandemije na koju se ovaj rad odnosi, identifikacija sa strankom na vlasti ima značajan učinak na odnos prema mjerama koje se provode za suzbijanje bolesti i na povjerenje u poruke koje šalje nacionalni protu-pandemijski sustav.

Naposljedku, pojedinačno najznačajnija i najvažnija varijabla u našoj analizi jest povjerenje u glavne tiskane i televizijske medije u Hrvatskoj, odnosno medije koji imaju kapacitet dosegnuti najveći dio nacionalne medijske publike. Povjerenje u glavne medije u Hrvatskoj vrlo konzistentno oblikuje odnos prema bolesti COVID-19 i odnos prema načinu na koji je na tu bolest odgovoreno. Građani koji imaju povjerenje u medije prihvaćaju poruke koje ti mediji šalju, odnosno poruke da je COVID-19 opasna bolest. Također ti građani pozitivno ocjenjuju mjere koje su poduzete i imaju povjerenja u poruke koje šalje cijeli sustav koji radi na suzbijanju širenja bolesti. Nepovjerenje u medije povezano je uz skepsu prema porukama da je COVID-19 opasna bolest i mjerama koje su provedene, kao i nositeljima tih poruka. Kako su mediji najznačajniji komunikacijski kanal u pandemiji koji uz to, za razliku od društvenih mreža, imaju obvezu prenositi objektivne i provjerljive informacije, sumnja koju dio javnosti ima u informacije koje mediji prenose može utjecati na učinkovitost mjera usmjerenih na suzbijanje bolesti COVID-19. Također, podjela javnosti na one koji ne vjeruju i na one koji vjeruju medijima ima potencijal proizvesti polarizaciju javnosti

oko bilo kojeg javno značajnog i medijski intenzivno praćenog pitanja, što može značajno utjecati na javnu raspravu o tim temama i na oblikovanje javnih politika te na osiguranje podrške javnosti za njihovo provođenje. Pritom je odnos građana prema samim medijima jedan od činitelja koji oblikuje polarizaciju javnosti oko tih pitanja.

Općenito gledajući, povezanost osjećaja isključenosti iz političkih procesa i nepovjerenja u medije proizvodi stanje u kojem će učinkovitost glavnih nacionalnih medija kao važnog kanala za informiranje građana biti značajno smanjena, a građani koji se ne osjećaju predstavljenima u politici sve će se više oslanjati na alternativne kanale informiranja koji ne podliježu pravilima uređivanja sadržaja koja obvezuju medije, što može stvoriti uvjete koji će dodatno produbiti polarizaciju oko važnih javnih pitanja.

Literatura

- >Allington, D., Duffy, B., Wessely, S., Dhavan, N. i Rubin, J. (2021). Health-Protective Behaviour, Social Media Usage and Conspiracy Belief During the COVID-19 Public Health Emergency. *Psychological Medicine*, 51(10), 1763–1769. <https://doi.org/10.1017/S003329172000224X>
- >Amat, F., Falcó-Gimeno, A., Arenas, A. i Muñoz, J. (2020). Pandemics Meet Democracy: Experimental Evidence From the COVID-19 Crisis in Spain. *Preprint*. <https://doi.org/10.31235/osf.io/dkusw>
- >Ančić, B. i Cepić, D. (2021). Tko su antimaskeri u Hrvatskoj? Prilog istraživanju antimaskerske reakcije tijekom pandemije bolesti COVID-19 u Hrvatskoj. *Sociologija i prostor*, 59(219), 187–218. <https://doi.org/10.5673/sip.59.0.7>
- >Ančić, B., Bagić, D., Barada, V., Bilić, P., Brajdić-Vuković, M., Cepić, D., Cik, T., Domazet, M., Doolan, K., Lucić, M., Matković, T., Peternel, L., Primorac, J., Puđak, J. i Šuljok, A. (2022). *Društvena otpornost hrvatskog društva uslijed COVID-19 pandemije*. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- >Bagić, D. i Šuljok, A. (2021). „Stavi masku i odmakni se” – istraživanje determinanti protektivnog ponašanja od bolesti COVID-19 u Hrvatskoj. *Sociologija i prostor*, 59(219), 119–147. <https://doi.org/10.5673/sip.59.0.5>
- >Bol, D., Giani, M., Blais, A. i Loewen, P. J. (2021). The Effect of COVID-19 Lockdowns on Political Support: Some Good News for Democracy? *European Journal of Political Research*, 60(2), 497–505. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12401>
- >Bovan, K., Baketa, N., Kovačić, M. i Čorkalo Biruški, D. (2022). Trust Us, We Know What We Are Doing: Institutional Trust in Croatia During the COVID-19 Crisis. *Southeast European and Black Sea Studies*, 22(3), 381–402. <https://doi.org/10.1080/14683857.2022.2044670>
- >Brouard, S., Vasilopoulos, P. i Becher, M. (2020). Sociodemographic and Psychological Correlates of Compliance With the COVID-19 Public Health Measures in France. *Canadian Journal of Political Science*, 53(2), 253–258. <https://doi.org/10.1017/S0008423920000335>
- >Brubaker, R. (2021). Paradoxes of Populism During the Pandemic. *Thesis Eleven*, 164(1), 73–87. <https://doi.org/10.1177/0725513620970804>
- >Clark, C., Davila, A., Regis, M. i Kraus, S. (2020). Predictors of COVID-19 Voluntary Compliance Behaviors: An International Investigation. *Global Transitions*, 2, 76–82. <https://doi.org/10.1016/j.glt.2020.06.003>
- >Čular, G. i Šalaj, B. (2019). Kritički građani ili nezadovoljni autokrati? Potpora demokraciji u Hrvatskoj 1999–2018. *Anali Hrvatskog politološkog društva*, 16(1), 7–26. <https://doi.org/10.20901/an.16.01>
- >Dnevnik.hr (2020, 24. travnja). Istraživanje Crobarometar: HDZ povećao prednost pred SDP-om, popularnost raste i Plenkoviću i Milanoviću. Evo koje još stranke prelaze izborni prag. Preuzeto 22.11.2023., s <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/crobarometar-popularnost-stranaka-i-politicara-u-vrijeme-korona-krize---602923.html>

- >Dnevnik.hr (2020, 25. rujna). Novi Crobarometar: Vladajući u političku jesen ulaze s velikom potporom, SDP s jednim od najlošijih rejtinga ikad. Preuzeto 22.11.2023., s <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/hdz-u-politicku-jesen-ulazi-s-velikom-potporom-sdp-s-jednim-od-najlosijih-rejtinga-ikad---621695.html>
- >Dohle, S., Wingen, T. i Schreiber, M. (2020). Acceptance and Adoption of Protective Measures During the COVID-19 Pandemic: The Role of Trust in Politics and Trust in Science. *Social Psychological Bulletin*, 15(4), 1–23. <https://doi.org/10.32872/spb.4315>
- >Douglas, K. M. (2021). COVID-19 Conspiracy Theories. *Group Processes & Intergroup Relations*, 24(2), 270–275. <https://doi.org/10.1177/1368430220982068>
- >Eberl, J.-M., Huber, R. A. i Greussing, E. (2021). From Populism to the “Plandemic”: Why Populists Believe in COVID-19 Conspiracies. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 31(sup.1), 272–284. <https://doi.org/10.1080/17457289.2021.1924730>
- >Ehrke, F., Grommisch, G., Busch, E. P. i Kaczmarek, M. C. (2023). Populist Attitudes Predict Compliance-Related Attitudes and Behaviors During the COVID-19 Pandemic Via Trust in Institutions. *Social Psychology*, 54(1–2), 78–94. <https://doi.org/10.1027/1864-9335/a000500>
- >Enders, A., Uscinski, J. E., Seelig, M. I., Klofstad, C. A., Wuchty, S., Funchion, J. R., Murthi, M. N., Premaratne, K. i Stoler, J. (2023a). The Relationship Between Social Media Use and Beliefs in Conspiracy Theories and Misinformation. *Political Behavior*, 45(2), 781–804. <https://doi.org/10.1007/s11109-021-09734-6>
- >Enders, A., Farhart, C., Miller, J., Uscinski, J., Saunders, K. i Drochon, H. (2023b). Are Republicans and Conservatives More Likely to Believe Conspiracy Theories? *Political Behavior*, 45(4), 2001–2024. <https://doi.org/10.1007/s11109-022-09812-3>
- >Fawzi, N. (2019). Untrustworthy News and the Media as “Enemy of the People?” How a Populist Worldview Shapes Recipients’ Attitudes toward the Media. *The International Journal of Press/Politics*, 24(2), 146–164. <https://doi.org/10.1177/1940161218811981>
- >Fetzer, T., Hensel, L., Hermle, J. i Roth, C. (2021). Coronavirus Perceptions and Economic Anxiety. *The Review of Economics and Statistics*, 103(5), 968–978. https://doi.org/10.1162/rest_a_00946
- >Frlan Gašparović, I. (2020). Berošev pad rejtinga sad je već fenomen; čovjek je u 6 mjeseci s 30 skliznuo na 3 posto. Preuzeto 26.11.2023., s <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/berosev-pad-rejtinga-sad-je-vec-fenomen-čovjek-je-u-6-mjeseci-s-30-skliznuo-na-3-posto/>
- >Gadarian, S. K., Goodman, S. W. i Pepinsky, T. B. (2021). Partisanship, Health Behavior, and Policy Attitudes in the Early Stages of the COVID-19 Pandemic. *PLoS ONE*, 16(4), e0249596. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0249596>
- >Galais, C. i Guinjoan, M. (2023). The Ideological Slant of COVID-19-Related Conspiracies: A New Niche for the Far-Right? *Representation*, 59(2), 347–356. <https://doi.org/10.1080/00344893.2022.2034660>
- >Galanopoulos, A. i Venizelos, G. (2022). Anti-populism and Populist Hype During the COVID-19 Pandemic. *Representation*, 58(2), 251–268. <https://doi.org/10.1080/00344893.2021.2017334>
- >Gardašević, Đ. (2021). “Business as Unusual”: Pandemic Concentration of Executive Powers in Croatia. *Pravni zapisi*, 12(1), 91–122. <https://doi.org/10.5937/pravzap0-32129>
- >Gemenis, K. (2021). Explaining Conspiracy Beliefs and Scepticism Around the COVID-19 Pandemic. *Swiss Political Science Review*, 27(2), 229–242. <https://doi.org/10.1111/spsr.12467>
- >Geurkink, B., Zaslove, A., Sluiter, R. i Jacobs, K. (2020). Populist Attitudes, Political Trust, and External Political Efficacy: Old Wine in New Bottles? *Political Studies*, 68(1), 247–267. <https://doi.org/10.1177/0032321719842768>
- >Goetz, K. H. i Martinsen, D. S. (2021). COVID-19: A Dual Challenge to European Liberal Democracy. *West European Politics*, 44(5–6), 1003–1024. <https://doi.org/10.1080/01402382.2021.1930463>
- >Grbeša, M. (2020). Communicating COVID-19 Pandemic: Media Coverage of the Headquarters and the Use of Persuasion Strategies in Croatia. *Anali Hrvatskog politološkog društva*, 17(1), 57–78. <https://doi.org/10.20901/an.17.03>
- >Grbeša, M. i Volarević, M. (2021). Media in Croatia: From Freedom Fighters to Tabloid Avengers. *Publizistik*, 66(3–4), 621–636. <https://doi.org/10.1007/s11616-021-00683-y>

- >Grdešić, M. (2022). Tko podržava uvođenje poreza na nekretnine u Hrvatskoj? *Društvena istraživanja*, 31(3), 493–515. <https://doi.org/10.5559/di.31.3.06>
- >Hale, T., Angrist, N., Goldszmidt, R., Kira, B., Petherick, A., Phillips, T., Webster, S., Cameron-Blake, E., Hallas, L., Majumdar, S. i Tatlow, H. (2021). A Global Panel Database of Pandemic Policies (Oxford COVID-19 Government Response Tracker). *Nature Human Behaviour*, 5, 529–538. <https://doi.org/10.1038/s41562-021-01079-8>
- >Hargreaves Heap, S. P., Koop, C., Matakos, K., Unan, A. i Weber, N. (2020). COVID-19 and People's Health-Wealth Preferences: Information Effects and Policy Implications. *Preprint*. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3605003>
- >Helgeson, V. S. (2011). *Psychology of Gender* (4. izdanje). Pearson Education.
- >Henjak, A. (2007). Values or Interests: Economic Determinants of Voting Behaviour in the 2007 Croatian Parliamentary Elections. *Politička misao*, 44(5), 71–90.
- >Henjak, A. (2017). Institutional Trust and Democracy Satisfaction in Croatia: Partisanship- Versus Outcome-Driven Evaluations. *Hrvatska i komparativna javna uprava*, 17(3), 343–363. <https://doi.org/10.31297/hkju.17.3.1>
- >Henjak, A. (2018). Nose li parlamentarni izbori 2015. i 2016. godine promjenu političkih rascjepa u Hrvatskoj? *Društvena istraživanja*, 27(3), 383–406. <https://doi.org/10.5559/di.27.3.01>
- >Henjak, A., Zakošek, N. i Čular, G. (2013). Croatia. U S. Berglund, J. Erman, K. Deegan Krause i T. Knutsen (ur.), *Handbook of Political Change in Eastern Europe* (str. 443–481). Edward Elgar.
- >Hromatko, I., Tonković M. i Vranić A. (2021). Trust in Science, Perceived Vulnerability to Disease, and Adherence to Pharmacological and Non-pharmacological COVID-19 Recommendations. *Frontiers in Psychology*, 12, 664554. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.664554>
- >Jennings, W., Stoker, G., Bunting, H., Valgarðsson, V. O., Gaskell, J., Devine, D., McKay, L. i Mills., M. C. (2021). Lack of Trust, Conspiracy Beliefs, and Social Media Use Predict COVID-19 Vaccine Hesitancy. *Vaccines*, 9(6), 593. <https://doi.org/10.3390/vaccines9060593>
- >Jørgensen, F., Bor, A., Lindholt, M. F. i Bang Pedersen, M. (2021). Public Support for Government Responses Against COVID-19: Assessing Levels and Predictors in Eight Western Democracies During 2020. *West European Politics*, 44(5–6), 1129–1158. <https://doi.org/10.1080/01402382.2021.1925821>
- >Juen, C.-M., Jankowski, M., Huber, R. A., Frank, T., Maaß, L. i Tepe, M. (2023). Who Wants COVID-19 Vaccination to Be Compulsory? The Impact of Party Cues, Left-Right Ideology, and Populism. *Politics*, 43(3), 330–350. <https://doi.org/10.1177/02633957211061999>
- >Karp, J. A. i Banducci, S. A. (2008). Political Efficacy and Participation in Twenty-Seven Democracies: How Electoral Systems Shape Political Behaviour. *British Journal of Political Science*, 38(2), 311–334. <https://doi.org/10.1017/S0007123408000161>
- >Kriesi, H. i Oana, I.-E. (2023). Protest in Unlikely Times: Dynamics of Collective Mobilization in Europe During the COVID-19 Crisis. *Journal of European Public Policy*, 30(4), 740–765. <https://doi.org/10.1080/13501763.2022.2140819>
- >Kritzinger, S., Foucault, M., Lachat, R., Partheymüller, J., Plescia, C. i Brouard, S. (2021). 'Rally Round the Flag': The COVID-19 Crisis and Trust in the National Government. *West European Politics*, 44(5–6), 1205–1231. <https://doi.org/10.1080/01402382.2021.1925017>
- >Lesschaeve, C., Glaurdić, J. i Mochtak, M. (2021). Health Versus Wealth During the Covid-19 Pandemic: Saving Lives or Saving the Economy? *Public Opinion Quarterly*, 85(3), 808–835. <https://doi.org/10.1093/poq/nfab036>
- >Malhotra, N. i Kuo, A. G. (2008). Attributing Blame: The Public's Response to Hurricane Katrina. *The Journal of Politics*, 70(1), 120–135. <https://doi.org/10.1017/S0022381607080097>
- >McBrayer, M. R., Baumgaertner, B. i Justwan, F. (2022). The Effects of COVID-19 on External Political Efficacy. *American Politics Research*, 50(1), 97–107. <https://doi.org/10.1177/1532673X211041322>
- >Mede, N. G. i Schäfer, M. S. (2022). Science-Related Populism Declining During the COVID-19 Pandemic: A Panel Survey of the Swiss Population Before and After the Coronavirus Outbreak. *Public Understanding of Science*, 31(2), 211–222. <https://doi.org/10.1177/09636625211056871>
- >Mikac, R. (2020). COVID-19 Pandemic and Crisis Management in the Republic of Croatia. *Anali Hrvatskog politološkog društva*, 17(1), 31–55. <https://doi.org/10.20901/an.17.02>

- >Mueller, A. L., McNamara, M. S. i Sinclair, D. A. (2020). Why Does COVID-19 Disproportionately Affect Older People? *Aging (Albany NY)*, 12(10), 9959–9981. <https://doi.org/10.18632/aging.103344>
- >Neumayer, E., Pfaff, K. G. i Plümpner, T. (2024). Protest Against Covid-19 Containment Policies in European Countries. *Journal of Peace Research*, 61(3), 398–412. <https://doi.org/10.1177/00223433221135335>
- >Norris, P. (1999). Introduction: The Growth of Critical Citizens? U P. Norris (ur.), *Critical Citizens: Global Support for Democratic Government* (str. 1–27). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0198295685.003.0001>
- >Oana, I.-E., Pellegata, A. i Wang, C. (2021). A Cure Worse Than the Disease? Exploring the Health-Economy Trade-off During COVID-19. *West European Politics*, 44(5–6), 1232–1257. <https://doi.org/10.1080/01402382.2021.1933310>
- >Oana, I.-E. i Bojar, A. (2023). Populist Attitudes, Anti-technocratic Attitudes, and Covid-Related Conspiracy Beliefs Across Europe. *Comparative European Politics*, 21(4), 515–534. <https://doi.org/10.1057/s41295-023-00331-x>
- >Papageorge, N., Zahn, M. V., Belot, M., van den Broek-Altenburg, E., Choi, S., Jamison, J. C. i Tripodi, E. (2021). Socio-Demographic Factors Associated With Self-Protecting Behavior During the Covid-19 Pandemic. *Journal of Population Economics*, 34, 691–738. <https://doi.org/10.1007/s00148-020-00818-x>
- >Pickup, M., Stecula, D. i van der Linden, C. (2020). Novel Coronavirus, Old Partisanship: COVID-19 Attitudes and Behaviours in the United States and Canada. *Canadian Journal of Political Science*, 53(2), 357–364. <https://doi.org/10.1017/S0008423920000463>
- >Raos, V. (2020). Struktura rascjepa i parlamentarni izbori u Hrvatskoj 2020. u doba pandemije. *Analitičko društvo*, 17(1), 7–30. <https://doi.org/10.20901/an.17.01>
- >Reinemann, C., Haas, A. i Rieger, D. (2022). "I Don't Care, 'Cause I Don't Trust Them!" The Impact of Information Sources, Institutional Trust, and Right-Wing Populist Attitudes on the Perception of the COVID-19 Pandemic During the First Lockdown in Germany. *Studies in Communication and Media*, 11(1), 132–168. <http://dx.doi.org/10.5771/2192-4007-2022-1-132>
- >Sabat, I., Neumann-Böhme, S., Varghese, N. E., Barros, P. P., Brouwer, W., van Exel, J., Schreyögg, J. i Stargardt, T. (2020). United but Divided: Policy Responses and People's Perceptions in the EU During the COVID-19 Outbreak. *Health Policy*, 124(9), 909–918. <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2020.06.009>
- >Schulz, A., Wirth, W. i Müller, P. (2020). We Are the People and You Are Fake News: A Social Identity Approach to Populist Citizens' False Consensus and Hostile Media Perceptions. *Communication Research*, 47(2), 201–226. <https://doi.org/10.1177/0093650218794854>
- >Sorić, P., Henjak, A. i Čižmešija, M. (2023). The Decoupling of Government Sentiment and the Macroeconomy in a Highly Polarised Political Setting. *East European Politics*, 39(3), 523–553. <https://doi.org/10.1080/21599165.2023.2164851>
- >Stecula, D. A. i Pickup, M. (2021). How Populism and Conservative Media Fuel Conspiracy Beliefs About COVID-19 and What It Means for COVID-19 Behaviors. *Research & Politics*, 8(1). <https://doi.org/10.1177/2053168021993979>
- >Šalaj, B. i Grbeša, M. (2018). *Dobar, loš ili zao? Populizam u Hrvatskoj*. TIM Press.
- >Šiber, I. (1997). Izborne orijentacije i ideološki sukobi tijekom Drugoga svjetskog rata: Značenje političke biografije obitelji. *Politička misao*, 34(2), 104–128.
- >Theocharis, Y., Cardenal, A., Jin, S., Aalberg, T., Hopmann, D. N., Strömbäck, J., Castro, L., Esser, F., Van Aelst, P., de Vreese, C., Corbu, N., Koc-Michalska, K., Matthes, J., Schemer, C., Sheafer, T., Splendore, S., Stanyer, J., Stepińska, A. i Štětka, V. (2023). Does the Platform Matter? Social Media and COVID-19 Conspiracy Theory Beliefs in 17 Countries. *New Media & Society*, 25(12), 3412–3437. <https://doi.org/10.1177/14614448211045666>
- >Tonković, M., Dumančić, F., Jelić, M. i Čorkalo Biruški, D. (2021). Who Believes in COVID-19 Conspiracy Theories in Croatia? Prevalence and Predictors of Conspiracy Beliefs. *Frontiers in psychology*, 12, 643568. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.643568>

- >Uscinski, J. E., Enders, A. M., Klofstad, C., Seelig, M., Funchion, J., Everett, C., Wuchty, S., Premaratne, K. i Murthi, M. (2020). Why Do People Believe COVID-19 Conspiracy Theories? *Harvard Kennedy School Misinformation Review*, 1(3). <https://doi.org/10.37016/mr-2020-015>
- >van Mulukom, V., Pummerer, L. J., Alper, S., Bai, H., Čavojeová, V., Farias, J., Kay, C. S., Lazarevic, Lj., B., Lobato, E. J. C., Marinthe, G., Pavela Banai, I., Šrol, J. i Žeželj, I. (2022). Antecedents and Consequences of COVID-19 Conspiracy Beliefs: A Systematic Review. *Social Science & Medicine*, 301, 114912. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.114912>
- >van Prooijen, J.-W. (2017). Why Education Predicts Decreased Belief in Conspiracy Theories? *Applied Cognitive Psychology*, 31(1), 50–58. <https://doi.org/10.1002/acp.3301>
- >Vranić, A., Hromatko, I. i Tonković, M. (2022). "I Did My Own Research": Overconfidence, (Dis)trust in Science, and Endorsement of Conspiracy Theories. *Frontiers in Psychology*, 13, 931865. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.931865>
- >Vuksan-Ćusa, B. (2023). Populist Attitudes in Croatia: First Analysis With Notes on Conceptualization and Measurement. *Politics in Central Europe*, 19(1), 145–173. <https://doi.org/10.2478/pce-2023-0007>
- >Vuksan-Ćusa, B. i Henjak, A. (2022). Povjerenje u institucije i stavovi o ekonomiji: istraživanje njihove povezanosti u Hrvatskoj. *Anali Hrvatskog politološkog društva*, 19(1), 7–40. <https://doi.org/10.20901/an.19.04>
- >Vuksan-Ćusa, B. i Šalaj, B. (2024). Bura u čaši vode: populistički stavovi i glasovanje za populiste u Hrvatskoj. *Anali Hrvatskog politološkog društva*, 21(1), 1–27. <https://doi.org/10.20901/an.21.01>
- >Wondreys, J. i Mudde, C. (2022). Victims of the Pandemic? European Far-Right Parties and COVID-19. *Nationalities Papers*, 50(1), 86–103. <https://doi.org/10.1017/nps.2020.93>
- >Xiao, X., Borah, P. i Su, Y. (2021). The Dangers of Blind Trust: Examining the Interplay Among Social Media News Use, Misinformation Identification, and News Trust on Conspiracy Beliefs. *Public Understanding of Science*, 30(8), 977–992. <https://doi.org/10.1177/0963662521998025>
- >Zettler, I., Schild, C., Lilleholt, L., Kroencke, L., Utesch, T., Moshagen, M., Böhm, R., Back, M. D. i Geukes, K. (2022). The Role of Personality in COVID-19-Related Perceptions, Evaluations, and Behaviors: Findings Across Five Samples, Nine Traits, and 17 Criteria. *Social Psychological and Personality Science*, 13(1), 299–310. <https://doi.org/10.1177/19485506211001680>
- >Zulianello, M. i Guasti, P. (2023). The Demand and Supply of Pandemic Populism: A Global Overview. *Government and Opposition*, 1–20. <https://doi.org/10.1017/gov.2023.35>

Dodatak

Dodatak se sastoji od tri dijela. Prvi dio (sekcija A) odnosi se na operacionalizaciju četvrte i pete zavisne varijable (Tablice A1 i A2) te na deskriptivnu statistiku zavisnih varijabli (Tablica A3). U drugom dijelu (sekcija B) prikazuje se operacionalizacija (Tablica B1) i deskriptivna statistika (Tablica B8) nezavisnih varijabli. U ostalim tablicama ove sekcije (Tablice B2 – B7) prikazuju se rezultati eksploratornih faktorskih analiza baterija čestica koje su uključene u analizu. Sve faktorske analize napravljene su tako da se koristila *oblimin* rotacija. U trećem dijelu prikazuju se rezultati pojedinačnog unošenja skupova varijabli u regresijske modele.

Sekcija A

Tablica A1. Povjerenje u informacije protupandemijskog sustava (EFA)

Tablica A2. Evaluacija mjera i rada SCZ-a (EFA)

Tablica A3. Deskriptivna statistika zavisnih varijabli

Sekcija B

Tablica B1. Kategorizacija i operacionalizacija nezavisnih varijabli

Tablica B2. Odnos prema povijesti (EFA)

Tablica B3. Tradicionalizam (EFA)

Tablica B4. Stav o polarizaciji (EFA)

Tablica B5. Antielitizam (EFA)

Tablica B6. Povjerenje u medije (EFA)

Tablica B7. Korištenje društvenih mreža (EFA)

Tablica B8. Deskriptivna statistika nezavisnih varijabli

Sekcija C

C: odvojeni modeli

Tablica C1. COVID-19: opasnost

Tablica C2. COVID-19: izmišljen

Tablica C3. COVID-19: zavjera

Tablica C4. Povjerenje u COVID-19 sustav

Tablica C5. Evaluacija mjera i rada SCZ-a

Sekcija A

Tablica A1. Povjerenje u informacije protupandemijskog sustava (EFA)

Čestica	Fakt. zasićenje
Povjerenje u informacije od: <i>znanstvenika, liječnika</i>	0,772
Povjerenje u informacije od: <i>zdravstvenog sustava</i>	0,840
Povjerenje u informacije od: <i>Stožera civilne zaštite</i>	0,836
Povjerenje u informacije od: <i>Vlade</i>	0,722
Svojstvena vrijednost	2,552
Postotak objašnjene varijance	63,056 %
Cronbachov α	0,801

Tablica A2. Evaluacija mjera i rada SCZ-a (EFA)

Čestica	Fakt. zasićenje
Stožer se u donošenju mjera vodio prije svega: <i>zdravstvenim kriterijima – političkim kriterijima</i>	0,852
Stožer je epidemiološke mjere donosio: <i>pravovremeno – često je kasnio s donošenjem mjera</i>	0,847
Mjere koje je Stožer donio su: <i>cjelovite i sveobuhvatne – često nepotpune i kontradiktorne</i>	0,886
Mjere koje je Stožer donosio su: <i>u skladu s Ustavom i zakonima – često u suprotnosti s Ustavom i zakonima</i>	0,808
Svojstvena vrijednost	2,881
Postotak objašnjene varijance	72,024 %
Cronbachov α	0,870

Tablica A3. Deskriptivna statistika zavisnih varijabli

Zavisne varijable	N	Min	Max	M	SD
COVID-19 bolest – opasnost	1009	1	5	4,071	1,118
COVID-19 bolest – izmišljeno	1009	1	5	2,308	1,282
COVID-19 bolest – zavjera	1009	1	5	3,153	1,266
Evaluacija mjera i rada SCZ-a	1009	1	7	3,517	1,672
Povjerenje u COVID-19 sustav	992	1	5	3,226	0,873

Sekcija B

Tablica B1. Kategorizacija i operacionalizacija nezavisnih varijabli

Demografske varijable

Spol

1 – žene, 0 – muškarci

Dob

broj godina ispitanika

Veličina naselja

4 kategorije: do 2000 stanovnika; do 10 000 stanovnika; do 100 000 stanovnika; više od 100 000 stanovnika

Obrazovanje

Najviši stupanj završenog obrazovanja, 7 kategorija, od nezavršene osnovne škole do završenog magisterija i doktorata

Odnos prema rascjepima

Odnos prema povijesti

Srednja vrijednost triju čestica skale semantičkog diferencijala kojima se mjeri stav ispitanika o partizanskom pokretu, NDH te jugoslavenskom socijalizmu. Više vrijednosti ove skale označavaju negativniji odnos prema partizanskom pokretu i jugoslavenskom socijalizmu. (v. Tablicu B2 ispod, Cronbachov $\alpha = 0,734$)

Tradicionalizam

Srednja vrijednosti pet čestica kojima se mjeri stav o važnosti poštivanja autoriteta, povratka tradiciji, poštivanja kršćanskih moralnih vrijednosti, etničke i vjerske homogenosti te stabilnosti države. (v. Tablicu B3 ispod, Cronbachov $\alpha = 0,737$)

Religioznost

Skala s pet vrijednosti koja obuhvaća kategorije ateista, agnostika, nesigurnih ispitanika, vjernika koji ne prihvaćaju sve što njihova religija naučava te vjernika koji prihvaćaju sve što njihova religija naučava.

Socioekonomski položaj

Imovina

Aditivni indeks sastavljen od čestica koje pokazuju posjeduje li kućanstvo različite kategorije imovine. Varijabla je kreirana na način da je svaka pojedina čestica standardizirana kako bi pokazala relativnu zastupljenost pojedine kategorije imovine u uzorku, a zatim su pojedinačne vrijednosti za svakog ispitanika zbrojene kako bi se dobila ukupna vrijednost varijable koja mjeri imovinu ispitanika.

Ekonomski rizik

Srednja vrijednost varijabli koje mjere izloženost ispitanika riziku na tržištu rada i riziku od financijske oskudice ($\rho = 0,303$). Izloženost riziku na tržištu rada mjerena je pitanjem o percipiranoj teškoći pronalaska posla u slučaju gubitka radnog mjesta, a izloženost financijskoj oskudici mjerena je pitanjem o teškoći podmirivanja izvanrednog troška u iznosu od 2500 kuna.

Privatni sektor

Zaposlenje u privatnom sektoru (1 – da, 0 – ne)

Odnos prema politici

Stav o polarizaciji

Srednja vrijednost četiriju čestica kojima se ispituje odnos ispitanika prema prisutnosti teme Drugog svjetskog rata u javnom prostoru, prozivanju političkih suparnika za manjak domoljublja, odgovornosti HDZ-a i SDP-a za probleme u hrvatskom društvu te suradnji između stranaka ljevice i desnice u parlamentu. Više vrijednosti ove varijable označavaju negativan odnos prema političkoj polarizaciji i preferencije za konsenzualni tip politike. (v. Tablicu B4 ispod, Cronbachov $\alpha = 0,687$)

Antielitizam

Srednja vrijednost šest čestica skale semantičkog diferencijala kojima se ispituje stav o responzivnosti političke elite, ulozi referenduma, negativnoj nasuprot stabilizirajućoj ulozi duopola SDP-a i HDZ-a u hrvatskoj politici, važnosti novih stranaka te percepciju o nemogućnosti odnosno mogućnosti ostvarenja političke promjene kroz institucije. Više vrijednosti ove skale označavaju više razine antielitističke orijentacije. (v. Tablicu B5 ispod, Cronbachov $\alpha = 0,792$)

Politička efikasnost

Srednja vrijednost dviju čestica koje se uobičajeno koriste kao mjera političke efikasnosti (v. Karp i Banducci, 2008). Prva čestica mjeri mišljenje ispitanika o tome koliko je važno tko je na vlasti, dok druga mjeri stav o tome može li glasovanje na izborima utjecati na događanja u zemlji ($\rho = 0,714$). S obzirom na sadržaj čestica, ovo je instrument kojim se ponajprije zahvaća osjećaj izvanjske političke efikasnosti pojedinca, tj. ispitanikovo uvjerenje o vlastitoj mogućnosti utjecaja na političke procese.

Potpora demokraciji

Čestica kojom se mjeri stav o tome je li demokracija uvijek najbolje rješenje ili su potrebni jaki vođe jer ponekad demokracija teško funkcionira. Ovime se mjeri razina normativne odnosno difuzne potpore demokraciji kao načelu (Norris, 1999), pri čemu je varijabla konstruirana na način da više vrijednosti označavaju sklonost demokraciji.

Politička informiranost

Operacionalizirano s pet pitanja s višestrukim odgovorima. Ispitanike se pitalo o tome tko je na čelu Europske komisije, tko je ministar financija RH, koja je institucija zadužena za vođenje monetarne politike u RH, koje je najviše sudske tijelo u RH te kolika je cijena dnevnih novina u RH. Varijabla je kreirana standardizacijom svake od čestica te zbrajanjem njihovih vrijednosti. Standardizirani odgovori imaju vrijednost koja reflektira relativnu učestalost točnih odgovora za svaku od čestica tako da odgovori na koje je točno odgovorio manji broj ispitanika imaju višu vrijednost.

Odnos prema medijima

Povjerenje u medije

Srednja vrijednost čestica kojima se na skali od 1 (uopće ne vjeruje) do 5 (u potpunosti vjeruje) ispitalo koliko pojedinci vjeruju najviše praćenim nacionalnim medijima (HRT-u, RTL-u, Novoj TV, *Jutarnjem listu*, *Večernjem listu* i *24sata*, v. Grbeša i Volarević, 2021). (v. Tablicu B6 ispod, Cronbachov $\alpha = 0,849$)

Korištenje društvenih mreža

Srednja vrijednost triju čestica kojima se pojedince pitalo o učestalosti čitanja vijesti koje su na svojim profilima objavili drugi, dijeljenja ili komentiranja vijesti koje su objavili drugi i vlastitog objavljivanja vijesti koje se smatraju važnima. Ovim se dakle, uz korištenje vijesti, posredno ispituje i razina aktivnosti na društvenim mrežama. Varijabla je mjerena skalom od pet vrijednosti, gdje najniža označava da ispitanik nikad ne radi navedene aktivnosti, dok najviša označava svakodnevno činjenje navedenih aktivnosti. (v. Tablicu B7 ispod, Cronbachov $\alpha = 0,818$)

Odnos prema stranci na vlasti*Odnos prema HDZ-u*

Varijabla je mjerena na skali od sedam vrijednosti, gdje najniža označava vrlo negativan odnos prema stranci, a najviša potpuno pozitivan odnos.

Tablica B2. Odnos prema povijesti (EFA)

Čestica	Fakt. zasićenje
Partizanski pokret: – je predstavljao širok narodni otpor fašizmu i nacizmu. – su činili isključivo komunisti koji su se prije svega borili za uspostavu komunističke diktature.	0,846
NDH je bila: – zločinačka država i sramota za hrvatski narod. – bez obzira na sve hrvatska država za koju su se trebali boriti svi Hrvati.	0,786
Jugoslavenski socijalizam je: – usprkos jednostranoj omogućio ekonomski razvoj i visok životni standard u Hrvatskoj. – bio nasilna diktatura koja je odgovorna za zaostajanje Hrvatske u odnosu na zapadnu Europu.	0,790
Svojtvena vrijednost	1,959
Postotak objašnjene varijance	65,285 %
Cronbachov α	0,734

Tablica B3. Tradicionalizam (EFA)

Čestica	Fakt. zasićenje
Nema društvenog napretka bez poštivanja autoriteta u obitelji, školi i državi.	0,718
Treba se vratiti tradiciji i izvornim vrijednostima svog naroda.	0,817
Hrvatskoj bi bilo bolje kad bi svi građani slijedili kršćanske moralne vrijednosti.	0,753
Države u kojima u velikoj većini živi samo jedna nacija i vjera stabilnije su od država s više nacija i vjera.	0,641
Sukobi različitih interesnih skupina u našem društvu škode općem interesu države.	0,561
Svojtvena vrijednost	2,477
Postotak objašnjene varijance	49,538 %
Cronbachov α	0,737

Tablica B4. Stav o polarizaciji (EFA)

Čestica	Fakt. zasićenje
<i>Spominjanje događaja iz Drugog svjetskog rata je štetno jer odvraća pažnju građana s važnih problema s kojima se Hrvatska danas susreće.</i>	0,795
<i>Prozivanje političkih suparnika za manjak domoljublja stvara opasne podjele u društvu.</i>	0,765
<i>Problemi s kojima se hrvatsko društvo danas susreće posljedica su politika za koje su podjednako odgovorni HDZ i SDP.</i>	0,627
<i>Političke stranke lijevice i desnice u Hrvatskoj se trebaju natjecati na izborima, ali u parlamentu trebaju surađivati i tražiti kompromise.</i>	0,679
Svojstvena vrijednost	2,072
Postotak objašnjene varijance	51,800 %
Cronbachov α	0,687

Tablica B5. Antielitizam (EFA)

Čestica	Fakt. zasićenje
<i>Politička elita u Hrvatskoj uopće ne brine o interesima građana.</i>	0,716
<i>– U Hrvatskoj političari slušaju građane i odgovaraju na potrebe javnosti.</i>	
<i>Više bi odluka morao donositi narod direktno, pomoću referendum.</i>	0,653
<i>– Najbolje je da važne odluke donose izabrani predstavnici u parlamentu.</i>	
<i>Dugogodišnji duopol HDZ-a i SDP-a upropastio je Hrvatsku.</i>	0,837
<i>– HDZ i SDP su najzaslužniji za političku stabilnost u Hrvatskoj.</i>	
<i>Jedino nove stranke mogu napraviti neke pomake u Hrvatskoj.</i>	0,696
<i>– Uvijek više vjerujem prokušanim strankama nego ovim novim.</i>	
<i>Hrvatske su institucije korumpirane; prava promjena može doći samo iz naroda.</i>	0,805
<i>– Djelovanje izvan postojećih institucija odvelo bi državu u kaos.</i>	
Svojstvena vrijednost	2,772
Postotak objašnjene varijance	55,448 %
Cronbachov α	0,792

Tablica B6. Povjerenje u medije (EFA)

Čestica	Fakt. zasićenje
Povjerenje u <i>Jutarnji list</i>	0,830
Povjerenje u <i>Večernji list</i>	0,806
Povjerenje u <i>24sata</i>	0,662
Povjerenje u HRT	0,707
Povjerenje u RTL	0,781
Povjerenje u Novu TV	0,769

Čestica	Fakt. zasićenje
Svojtvena vrijednost	3,478
Postotak objašnjene varijance	57,960 %
Cronbachov α	0,849

Tablica B7. Korištenje društvenih mreža (EFA)

Čestica	Fakt. zasićenje
<i>Čitate vijesti koje su na svojim profilima objavili drugi.</i>	0,819
<i>Dijelite ili komentirate vijesti koje su objavili drugi.</i>	0,915
<i>Sami objavljujete vijesti koje smatrate važnima.</i>	0,876
Svojtvena vrijednost	2,276
Postotak objašnjene varijance	75,883 %
Cronbachov α	0,818

Tablica B8. Deskriptivna statistika nezavisnih varijabli

Nezavisne varijable	N	Min	Max	M	SD
Spol	1009	0	1	0,523	0,500
Dob	1009	18	89	47,738	16,929
Obrazovanje	1009	1	7	4,150	1,316
Veličina naselja	1009	1	4	2,340	1,241
Odnos prema povijesti	1009	1	7	3,472	1,491
Tradicionalizam	1009	1	5	3,518	0,830
Religioznost	990	1	5	3,758	1,144
Imovina	1009	-5,07	20,08	0,256	4,146
Ekonomski rizik	1009	1	5	3,572	1,150
Privatni sektor	1009	0	1	0,528	0,499
Stav o polarizaciji	1009	1,25	5	4,016	0,760
Antielitizam	1009	1	7	5,381	1,226
Politička efikasnost	1009	1	5	3,827	1,202
Demokracija vs. jaki vođe	1009	1	3	2,060	0,934
Politička informiranost	1009	-6,57	4,62	0,204	2,779
Povjerenje u medije	1009	1	5	3,043	0,672
Društvene mreže	1007	1	5	2,057	1,060
Odnos prema HDZ-u	947	1	7	3,014	1,966

Sekcija C

C: odvojeni modeli

Tablica C1. COVID-19: opasnost

COVID-19: opasnost							
Spol (1-Ž)	0,256***						0,182**
	(0,067)						(0,069)
Dob	0,021***						0,016***
	(0,002)						(0,002)
Obrazovanje	0,052						0,032
	(0,028)						(0,031)
Veličina naselja	0,032						0,038
	(0,028)						(0,029)
Odnos prema povijesti	-0,102***						-0,017
	(0,025)						(0,025)
Tradicionalizam	0,264***						0,089
	(0,047)						(0,050)
Religioznost	0,048						0,021
	(0,034)						(0,034)
Imovina	0,013						0,004
	(0,009)						(0,008)
Ekonomski rizik	0,080*						0,023
	(0,032)						(0,031)
Privatni sektor	-0,063						-0,038
	(0,070)						(0,068)
Stav o polarizaciji	0,242***						0,192***
	(0,047)						(0,048)
Antielitizam	-0,097***						-0,040
	(0,029)						(0,032)
Politička efikasnost	0,199***						0,149***
	(0,028)						(0,030)
Vođe ili demokracija	0,024						0,042
	(0,036)						(0,036)
Politička informiranost	0,047***						0,032*
	(0,012)						(0,013)
Povjerenje u medije					0,395***		0,299***
					(0,051)		(0,53)
Društvene mreže					-0,101**		0,021
					(0,032)		(0,035)
Odnos prema HDZ-u						0,060***	-0,006
						(0,018)	(0,021)
Konstanta	2,632	3,318	3,816	2,796	3,075	3,907	0,416
	(0,174)	(0,165)	(0,125)	(0,246)	(0,173)	(0,063)	(0,430)
R ²	0,115	0,049	0,008	0,101	0,067	0,011	0,212
F	32,53	16,96	2,69	22,42	36,05	10,52	13,65
N	1009	990	1009	1009	1007	947	930

Razine značajnosti: *** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,1

Tablica C2. COVID-19: izmišljen

COVID-19: izmišljen							
Spol (1-Ž)	-0,196* (0,078)						-0,153 (0,082)
Dob	-0,014*** (0,002)						-0,008** (0,003)
Obrazovanje	-0,115*** (0,033)						-0,055 (0,037)
Veličina naselja	-0,136*** (0,033)						-0,145*** (0,034)
Odnos prema povijesti	0,152*** (0,029)						0,095*** (0,030)
Tradicionalizam	-0,001 (0,055)						0,104 (0,060)
Religioznost	-0,055 (0,040)						-0,059 (0,040)
Imovina	-0,004 (0,010)						0,006 (0,010)
Ekonomski rizik	0,021 (0,036)						0,042 (0,037)
Privatni sektor	0,163* (0,081)						0,139 (0,081)
Stav o polarizaciji				-0,178*** (0,055)			-0,175** (0,058)
Antielitizam				0,059 (0,034)			0,021 (0,039)
Politička efikasnost				-0,105*** (0,033)			-0,067 (0,035)
Vođe ili demokracija				-0,116** (0,042)			-0,107* (0,043)
Politička informiranost				-0,083*** (0,014)			-0,068*** (0,016)
Povjerenje u medije						-0,291*** (0,059)	-0,208*** (0,064)
Društvene mreže						0,077* (0,038)	0,031 (0,042)
Odnos prema HDZ-u						-0,029 (0,021)	-0,040 (0,026)
Konstanta	3,863 (0,206)	1,996 (0,192)	2,147 (0,144)	2,796 (0,246)	3,034 (0,202)	2,388 (0,077)	4,435 (0,515)
R ²	0,066	0,029	0,005	0,068	0,028	0,002	0,153
F	17,76	9,76	1,56	14,61	14,33	1,80	9,12
N	1009	990	1009	1009	1007	947	930

Razine značajnosti: *** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,1

Tablica C3. COVID-19: zavjera

COVID-19: zavjera							
Spol (1-Ž)	-0,086 (0,079)					0,010 (0,080)	
Dob	-0,007** (0,002)					-0,006* (0,003)	
Obrazovanje	-0,126*** (0,033)					-0,063 (0,036)	
Veličina naselja	-0,107*** (0,033)					-0,116*** (0,034)	
Odnos prema povijesti	0,099*** (0,028)					0,068* (0,029)	
Tradicionalizam	0,296*** (0,053)					0,387*** (0,058)	
Religioznost	-0,045 (0,038)					-0,049 (0,039)	
Imovina		0,002 (0,010)				0,010 (0,010)	
Ekonomski rizik		0,022 (0,036)				0,009 (0,037)	
Privatni sektor		0,187* (0,080)				0,161* (0,079)	
Stav o polarizaciji			-0,014 (0,055)			-0,098 (0,056)	
Antielitizam			0,133*** (0,034)			0,127*** (0,038)	
Politička efikasnost			-0,078* (0,033)			-0,088* (0,035)	
Vođe ili demokracija			-0,155*** (0,042)			-0,122** (0,042)	
Politička informiranost			-0,046*** (0,014)			-0,028 (0,016)	
Povjerenje u medije					-0,286*** (0,059)	-0,256*** (0,062)	
Društvene mreže					0,019 (0,037)	0,017 (0,041)	
Odnos prema HDZ-u						-0,025 (0,021)	-0,022 (0,025)
Konstanta	4,305 (0,206)	1,940 (0,186)	2,973 (0,142)	3,119 (0,287)	3,986 (0,200)	3,228 (0,076)	3,558 (0,502)
R ²	0,039	0,057	0,006	0,046	0,024	0,001	0,167
F	10,05	19,76	1,94	9,63	12,12	1,36	10,13
N	1009	990	1009	1009	1007	947	930

Razine značajnosti: *** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,1

Tablica C4. Povjerenje u COVID-19 sustav

Povjerenje u COVID-19 sustav							
Spol (1-Ž)	0,100 (0,054)					0,059 (0,051)	
Dob	0,012*** (0,002)					0,005** (0,002)	
Obrazovanje	0,008 (0,023)					0,001 (0,023)	
Veličina naselja	0,008 (0,023)					0,050* (0,021)	
Odnos prema povijesti	-0,025 (0,019)					-0,011 (0,018)	
Tradicionalizam	0,207*** (0,038)					0,074* (0,037)	
Religioznost	0,017 (0,027)					-0,019 (0,025)	
Imovina	0,009 (0,007)					-0,000 (0,006)	
Ekonomski rizik	0,074** (0,025)					0,030 (0,023)	
Privatni sektor	-0,186*** (0,055)					-0,116* (0,050)	
Stav o polarizaciji				0,134*** (0,036)		0,103** (0,036)	
Antielitizam				-0,254*** (0,022)		-0,149*** (0,024)	
Politička efikasnost				0,122*** (0,022)		0,088*** (0,022)	
Vođe ili demokracija				0,025 (0,027)		0,034 (0,027)	
Politička informiranost				0,024** (0,009)		0,022* (0,010)	
Povjerenje u medije						0,447*** (0,038)	0,293*** (0,040)
Društvene mreže						-0,086*** (0,037)	-0,013 (0,026)
Odnos prema HDZ-u						0,162*** (0,021)	0,080*** (0,016)
Konstanta	2,562 (0,143)	2,515 (0,131)	3,055 (0,098)	3,536 (0,191)	2,041 (0,131)	2,732 (0,049)	1,469 (0,322)
R ²	0,055	0,039	0,021	0,157	0,132	0,132	0,292
F	14,22	13,23	7,08	36,62	74,93	142,47	20,76
N	992	976	992	992	990	939	923

Razine značajnosti: *** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,1

Tablica C5. Evaluacija mjera i rada SCZ-a

Evaluacija mjera i rada SCZ-a							
Spol (1-Ž)	0,189 (0,104)					0,133 (0,101)	
Dob	0,018*** (0,003)					0,009* (0,004)	
Obrazovanje	-0,013 (0,043)					0,039 (0,045)	
Veličina naselja	-0,028 (0,023)					0,051 (0,042)	
Odnos prema povijesti	0,018 (0,037)					-0,004 (0,036)	
Tradicionalizam	0,260*** (0,071)					0,115 (0,074)	
Religioznost	0,156** (0,051)					0,097 (0,050)	
Imovina	-0,008 (0,013)					-0,017 (0,012)	
Ekonomski rizik	0,081 (0,047)					0,001 (0,046)	
Privatni sektor	-0,244* (0,105)					-0,111 (0,100)	
Stav o polarizaciji				-0,035 (0,070)		-0,099 (0,071)	
Antielitizam				-0,457*** (0,043)		-0,290*** (0,049)	
Politička efikasnost				0,029 (0,042)		-0,035 (0,044)	
Vođe ili demokracija				0,008 (0,053)		0,035 (0,053)	
Politička informiranost				0,030 (0,018)		0,030 (0,020)	
Povjerenje u medije						0,508*** (0,076)	0,257*** (0,079)
Društvene mreže						-0,266*** (0,048)	-0,119* (0,026)
Odnos prema HDZ-u						0,329*** (0,026)	0,179*** (0,031)
Konstanta	2,668 (0,272)	1,953 (0,248)	3,055 (0,098)	5,996 (0,365)	2,518 (0,257)	2,482 (0,092)	2,943 (0,633)
R ²	0,041	0,042	0,010	0,118	0,072	0,148	0,240
F	10,72	14,35	3,20	26,93	38,88	164,66	15,99
N	1009	990	1009	1009	1007	947	930

Razine značajnosti: *** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,1

DANGER, IMAGINED THREAT, OR CONSPIRACY? MEDIA, POLITICS, AND ATTITUDE TOWARDS THE COVID-19 PANDEMIC AND THE RESPONSE TO IT IN CROATIA

Andrija Henjak :: Bartul Vuksan-Ćusa

ABSTRACT *The study explores which factors shape the attitude of citizens towards the coronavirus disease (COVID-19), their evaluation of the measures taken against the disease, and their trust in the national anti-pandemic system. To examine to what extent the social and economic position of the respondents, the attitude towards traditional divisions, the attitude towards politics and the party in power, and the attitude towards the media shape the attitude towards the coronavirus disease (COVID-19), survey data collected at the beginning of the second wave of the pandemic are used. Regression models show that age, attitudes towards the political system and elites, political awareness, and trust in the media are the factors that most shaped the public's attitude towards COVID-19, anti-pandemic measures, and the national anti-pandemic system. Traditional cleavages and the individual's economic position have a significantly smaller effect. At the same time, the attitude towards the party in power shaped the evaluation of measures and the attitude towards the anti-pandemic system, but not how the nature of COVID-19 was understood. Trust in the media is the variable that systematically has the most robust effect on all dependent variables in the analysis.*

KEYWORDS

COVID-19, TRUST IN THE MEDIA, ANTIELITISM, COVID-19 MEASURES, POLARIZATION

Authors' note

Andrija Henjak :: University of Zagreb, Faculty of Political Science ::
andrija.henjak@fpzg.hr

Bartul Vuksan-Ćusa :: University of Zagreb, Faculty of Political Science ::
bartul.vuksan-cusa@fpzg.hr